

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2020-2023

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Nikola Stránská

**Logopedická prevence v mateřských školách
v Ústeckém kraji**

Praha 2023

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Miroslava Kotvová, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2020-2023

BACHELOR THESIS

Nikola Stránská

**Prevention of Speech Disorders
in the Ústí Region Kindergartens**

Prague 2023

The Bachelor Thesis Work Supervisor: PhDr. Miroslava Kotvová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 13. 3. 2023

Nikola Stránská .....

Anotace

Tato práce se zaměřuje na logopedickou prevenci ve vybraných mateřských školách v Ústeckém kraji. Je rozdělena na dvě části, a to teoretickou a empirickou. Teoretická část především vymezuje základní pojmy související s problematikou logopedické prevence, vývojem řeči a odchylkami při narušené komunikační schopnosti. Empirická část se věnuje vybraným mateřským školám v Ústeckém kraji a jejich pedagogům. Pomocí dotazníkového šetření, rozhovorů a analýzy dokumentů zjišťuje jejich aktivní zapojení v oblasti logopedické prevence.

Klíčová slova

Jazykové roviny, logopedické prevence, mateřská škola, narušená komunikační schopnost, ontogenetický vývoj řeči.

Annotation

The focus of this thesis is prevention of speech disorders in selected kindergartens in the Ústí Region. It consists of two parts; theoretical and empirical. The theoretical part mainly defines basic terms connected to the topic of speech disorder prevention, development of language, and various irregularities caused by disordered communication ability.

The empirical part focuses on selected kindergartens in the Ústí Region and their teachers. It uses a survey, interviews, and document analyses to determine their active participation in prevention of speech disorders.

Keywords

Disordered communication ability, linguistic levels, kindergarten, ontogenetic development of speech, prevention of speech disorder.

OBSAH

Obsah

ÚVOD.....	7
TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 VÝVOJ ŘEČI.....	9
1.1 Ontogenetický vývoj řeči.....	9
1.2 Jazykové roviny v ontogenezi řeči.....	11
2 NARUŠENÁ KOMUNIKAČNÍ SCHOPNOST.....	14
2.1 Etiologie NKS	14
2.2 Klasifikace NKS.....	15
3 LOGOPEDICKÁ PREVENCE V MATEŘSKÉ ŠKOLE	21
3.1 Vymezení logopedické prevence	21
3.2 Zajištění logopedické prevence v mateřské škole.....	21
3.3 Úloha mateřské školy při rozvoji komunikačních schopností	24
3.4 Kompetence pedagoga při prevenci narušené komunikační schopnosti.....	27
PRAKTICKÁ ČÁST.....	33
4 REALIZACE LOGOPEDICKÉ PREVENCE	33
V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH V ÚSTECKÉM KRAJI	33
4.1 Cíle výzkumného šetření	33
4.2 Použité metody výzkumného šetření	34
4.3 Průběh výzkumného šetření.....	36
4.4 Interpretace získaných dat	37
4.4.1 Analýza dotazníkového šetření	37
4.4.2 Analýza rozhovorového šetření	63
4.4.3 Analýza dokumentů.....	68
SEZNAM POUŽITÝCH ČESKÝCH ZDROJŮ.....	77
SEZNAM ZKRATEK.....	80
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	81
SEZNAM PŘÍLOH.....	83

ÚVOD

Téma logopedické prevence v mateřských školách bylo zvoleno z důvodu nárůstu počtu dětí s narušenou komunikační schopností (NKS). Včasná a kvalitní logopedická prevence je velice důležitá již od nejútlejšího věku. Pedagogové v mateřských školách zařazují metody logopedické prevence jako prevenci vzniku NKS. To je velmi užitečné, neboť správné dorozumívání je pro jedince potřebné především z důvodu úspěšné socializace. Dítě s NKS může mít problémy při navazování sociálních vztahů se svými vrstevníky, ale i dospělými. Následkem toho hrozí ztráta chuti komunikovat, nesprávné vyjadřování taktéž může vést ke komplikacím při sdělování svých potřeb nebo myšlenek.

První část této práce se zabývá teoretickými základy logopedické prevence a elementárními pojmy, které se ke zmíněné problematice vztahují. Dorozumívání, řeč, jazyk hrají významnou roli při zdravém vývoji každého dítěte a mají na něj zásadní vliv. Proto je důležité se na logopedickou prevenci zaměřit již od předškolního věku. Důležitá je orientace předškolních pedagogů v této problematice a jejich schopnost aplikovat nabyté vědomosti do praxe. Preventivní působení pedagoga je potřebné nejen při výuce, ale i při běžných denních činnostech. Mezi další kvality pedagoga patří vytváření podnětného prostředí pro dítě a chuti do komunikace nejen s ním, ale také s jeho vrstevníky.

V teoretické části najdeme tři kapitoly. První kapitola sleduje vývoj řeči konkrétního jedince. Ten je mapován od předřečových stádií až po individuální vývoj řeči. Součástí této kapitoly je popis ontogeneze řeči v jednotlivých jazykových rovinách. Druhá kapitola se věnuje narušené komunikační schopnosti (NKS), definuje ji a člení dle klasifikace na jednotlivé kategorie. Třetí kapitola se soustředí na logopedickou prevenci a práci odborníků, kteří ji v mateřské škole zajišťují.

Další kapitola popisuje úlohu mateřské školy a kompetence pedagoga při rozvoji komunikačních dovedností dítěte. Je zakončena výčtem konkrétních metod, které má pedagog v mateřské škole k dispozici, aby dosáhl v oblasti komunikace dítěte co nejlepších výsledků.

Hlavním cílem praktické části je zjistit, zda učitelé v mateřských školách, které se nacházejí v Ústeckém kraji, skutečně vykonávají logopedickou prevenci a jakým

způsobem. Současně je třeba zmapovat odbornou kvalifikaci pedagogů a jejich nejvyšší dosažené vzdělání v daném oboru (tedy vzdělání, které je potřebné právě pro výkon logopedické prevence). Pro získání informací byl zvolen smíšený design výzkumu realizovaný pomocí dotazníkového šetření, rozhovorů s pedagogy vybraných mateřských škol v Ústeckém kraji a analýzy dokumentů.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝVOJ ŘEČI

Vývoj řeči je u každého jedince zcela individuální a neprobíhá u všech stejně v totožném časovém intervalu, přičemž tento proces je multifaktoriální, rozvíjí se v souladu se sensorickým vnímáním, motorikou, socializací a myšlením dítěte. (Klenková, 2006, s. 32) Škodová potvrzuje, že vývoj řeči je vzájemně propojen s celkovým vývojem dítěte. To má dopad na rozvoj řeči v případě, neprobíhá-li celkový rozvoj veškerých schopností a dovedností daného žáka tak, jak by měl. V takovém případě nedochází v oblasti řeči k rozvoji odpovídajícímu věku. (Škodová, Jedlička a kol., 2007, s. 95)

1.1 Ontogenetický vývoj řeči

Ontogenetický vývoj řeči sleduje vývoj řeči konkrétního člověka. (Kutálková, 2009, s. 35) Většina autorů odborných publikací se dle Klenkové shoduje v dělení vývoje komunikace do dvou základních stádií. První stádia vývoje řeči jsou přípravná neboli předřečová, za nimi pak následují stádia vlastního vývoje řeči. (Klenková, 2006, s. 32)

Předřečová stadia – počáteční etapou, která je současně primárním řečovým projevem dítěte, je **období novorozeneckého či kojeneckého křiku**. Prvním projevem při příchodu dítěte na svět nejčastěji bývá pláč, který je zřejmě zapříčiněn změnou prostředí, kdy se teplé matčino lůno, ve kterém je tlumené světlo a klidné, pohupující se prostředí, najednou promění v prostředí porodního sálu s prudkým světlem a mnoha zvuky. Pláč v prvních dnech života je převážně neurčitým křikem, jedná se o reflexní činnost. (Kutálková, 2009, s. 36) Po období křiku přichází **období broukání** (cca od 6. týdne života). V této době získává křik citové zabarvení. Hlasové vyjadřování jedince má nejprve velmi tvrdý začátek, dítě takto může vyjadřovat nelibost. Mezi 2.-3. měsícem získává hlasový projev měkký hlasový začátek, kterým jedinec dává najevo i spokojenost. (Klenková, 2007, s. 35) Po období broukání přichází **období žvatlání**. To je výsledkem dokonalejšího užívání mluvidel, jedinec především mlaská či píská. Ve zmíněném období je dítě schopno měnit melodii, výšku i sílu hlasu. To, že děti na celém světě používají při žvatlání stejné zvuky, nám ukazuje, že jde o pudovou aktivitu, respektive reflexní děj.

Dítě zprvu využívá pouze hlásky A, T, M, B. Z toho důvodu mezi nejčastější první slova, které dítě dokáže vyslovit, lze zařadit máma, táta, pápá. Sovák (1972 in Klenková, 2007, s. 35) toto období také označuje jako etapu pudového žvatlání.

Na pudové žvatlání navazuje žvatlání napodobující. Zde dítě zapojuje nejen zrakovou, ale i sluchovou kontrolu a současně se zaměřuje na pohyby mluvidel svých nejbližších. Při napodobování má dítě snahu se co nejvíce přiblížit zvuku hlásek, které slyší ve svém okolí a jsou zároveň součástí jeho mateřského jazyka. Pokouší se i napodobit melodii, výšku či rytmus dané řeči. (Klenková, 2007, s. 35) Další stádium vývoje řeči, které nastupuje okolo 10. měsíce, je **stádium rozumění, porozumění řeči**. V této etapě si malý jedinec spojuje situace a předměty s určitými slovy. Je však potřebné zmínit, že obsah výrazů ještě není schopen pochopit. Objevuje se zde snaha porozumět především básničkám, jako je např. „Paci, paci“, či slovním pokynům: „Ukaž, jak jsi veliký!“ Zmíněné období s sebou občas nese i odpovědi, a to ve formě gest či náhodného zvuku. (Kutálková, 2009, s. 38) Kutálková uvádí, že sociální prostředí má vliv nejen na období porozumění, ale také na další vývoj řeči. Podnětné prostředí, možnost komunikovat, být ve společnosti dospělých a v neposlední řadě vřelý citový vztah podněcují další vývoj dítěte. Dětský vývoj naopak brzdí nepodnětné prostředí, kde převládá citový chlad. (Kutálková, 2009, s. 38)

Vlastní vývoj řeči – Klenková popisuje čtyři na sebe navazující období, která charakterizují vlastní vývoj řeči, přičemž začátek vývoje je datován prvním rokem života. První etapa tohoto období se nazývá **emociálně volní**. Jedinec se pokouší používat jednoslabičná či víceslabičná slova. Jedná se o zcela první verbální projev. Současně děti dokáží vyjádřit i své pocity, dojmy nebo přání. Jsou schopny tato vyjádření formulovat slovem, např. slabikou „Pá“ dává dítě najevo radost, že jde na procházku, případně se s někým loučí. Žvatlání však nezaniká s příchodem prvních slov. (Klenková, 2007, s. 36) Další etapa je **asociálně-reprodukční**, zde je dítě schopno používat zmíněná slova k pojmenovávání. Jedná se o tzv. transfer slov, což znamená, že jedinec slyšel slovní spojení v souvislosti s určitým jevem a nyní ho umí přenést na jevy podobné. (Klenková, 2007, s. 36) Třetí etapou je **stádium logických pojmů** (okolo 3 let, kdy jedinec disponuje slovní zásobou o cca 1 000 slovech). Období je typické tím, že ze slov, která zatím byla pouze spojována s konkrétními jevy, se stávají slova s obsahem. Charakteristické pro tuto etapu je, že v ní dochází k osvojování si náročnějších myšlenkových operací. Následkem

je, že se mohou objevit obtíže při rozvoji mluvy. (Bytešníková, 2012, s. 20) Posledním vývojovým stádiem je dle Klenkové **stádium intelektualizace**. Tato etapa se týká přelomu 3.-4. roku věku dítěte a pokračuje až do dospělosti. Spadá sem především osvojování si nových slov, zpřesňování obsahu a gramatických forem, rozšiřování slovní zásoby. (Klenková, 2007, s. 37) Bednářová a Šmardová se zaměřují na období mezi 4.-5. rokem. Uvádějí, že v tomto období už dítě dokáže používat i rozvinuté věty a souvětí, umí skloňovat a časovat. Slovní zásoba dětí je již velmi bohatá, jedinci si zdokonalují výslovnost a dokážou spontánně komunikovat, vyprávět o svých prožitcích, zážitcích, pocitech, popisovat obrázky. (Bednářová, Šmardová, 2007, s. 78)

1.2 Jazykové roviny v ontogenezi řeči

Jazykové roviny jsou jakousi konstrukcí řeči, kterou lze rozdělit na čtyři části. (Bednářová, Šmardová, 2007, s. 29) Rozdělení jazykových rovin uvádí Škodová a Jedlička. Jmenovitě jsou to roviny foneticko-fonologická, morfologicko-syntaktická, lexikálně-sémantická a pragmatická. (Škodová, Jedlička, 2007, s. 102) Uvedené jazykové roviny se při vývoji řeči vzájemně prolínají, jejich vývoj probíhá současně. Klenková upozorňuje na důležitost znalosti jednotlivých jazykových rovin při řečovém vývoji. (Klenková, 2007, s. 36)

Foneticko-fonologická jazyková rovina – tuto jazykovou rovinu charakterizuje Klenková jako zvukovou stránku řeči. (Klenková, 2000, s.15) Tato jazyková rovina umožňuje jedinci sluchové rozpoznávání hlásek mateřského jazyka. (Bednářová, Šmardová, 2022, s. 25) Rozlišovat hlásky mateřského jazyka začíná jedinec již v nejranějším věku a to okolo 6-8. měsíce, při čemž vývoj této diferenciaci hlásek je ukončen za delší časové období a to do 6 let, v ojedinělých případech do 8 let věku dítěte. Dítě si nejdříve osvojuje hlásky artikulačně nejlehčí (např. M, T, B, D) a postupně se dostává k hláskám, které jsou artikulačně obtížnější (např. R, Ř, Č, Ž). Ještě před vstupem na základní školu by žák měl být schopen správně vyslovovat veškeré hlásky. Z toho důvodu je velmi důležitá předškolní příprava a každodenní zapojování různých aktivit, které jsou cílené na správný vývoj řeči. (Bednářová, Šmardová, 2007, s. 29)

Morfologicko-syntaktická rovina – Bednářová se Šmardovou uvádějí, že se tato rovina zabývá gramatickou stránkou řeči a sleduje, jak je dotyčný schopen používat slovní druhy, tvarosloví či větosloví. (Bednářová, Šmardová, 2022, s. 29) Morfologicko-

syntaktický rozvoj je možné pozorovat v době vlastního vývoje řeči, tedy okolo 1. až 2. roku života dítěte. Zprvu jedinec dokáže vytvořit slova, kde se opakují slabiky, např. bába, máma apod. Dítě taková slova používá jako neohebná a zastávají pro něj funkci věty. Postupně přicházejí věty, které jsou složené ze dvou slov. Např. „Máma papá.“ (Bednářová, Šmardová, 2022, s. 26) Dítě si ze slovních druhů nejdříve osvojuje podstatná jména, poté následují citoslovce, slovesa, přídavná jména, osobní zájmena a jako poslední číslovky, předložky a spojky. Osvojování slovních druhů bývá ukončeno kolem 4. roku věku, kdy již dítě běžně komunikuje. 2.-3. rok života dítěte je obdobím, kdy jedinec jednotlivá slova začíná skloňovat, postupně si osvojuje i používání jednotného a množného čísla. 3.-4. rok je charakteristický tím, že dítě začíná komunikovat v souvětích. Pokud má dítě po 4. roce mluvní potíže a stále se u něj vyskytuje neobratnost v tvarosloví a větosloví, může to naznačovat narušený vývoj mluvy, či dokonce narušení celkového mentálního vývoje jedince. (Bednářová, Šmardová, 2022, s. 26)

Lexikálně-sémantická rovina – tato rovina se zabývá aktivní a pasivní slovní zásobou. (Kutálková, 2009, s. 40) Pokorný obsah této jazykové roviny rozšiřuje o schopnost jedince definovat pojmy a zobecňovat. (in Bytešníková, 2012, s. 75) Slovní zásoba zahrnuje slova, která při komunikaci běžně používáme, tj. **aktivní slovní zásoba**, a slova, která do komunikace běžně nezařazujeme, ale rozumíme jim, tj. **pasivní slovní zásoba**. (Bytešníková, 2012, s. 75) 10. měsíc života dítěte je obdobím, kdy začíná rozumět mluvě – dochází k prvotnímu rozvoji pasivní slovní zásoby. S prvním rokem přichází i rozvoj slovní zásoby aktivní, kdy dítě zkouší říkat první slova. Je nutné podotknout, že svá první slova často vnímá všeobecně, např. slovo „haf“ je pro dítě označením všeho, co má čtyři nohy. Odborníci hovoří o hypergeneralizaci. Tento zlom ve vývoji řeči nemá za následek přechod pouze na slovní dorozumívání. Stále se objevuje i neverbální komunikace. Klenková popisuje přibližnou slovní zásobu, kterou by dítě v daném věku mělo být schopno využívat. Např. okolo 1. roku jedinec umí cca 5-7 slov, ve 2 letech lze hovořit o přibližně 200 slovech, ve 3 letech dítě ovládá cca 1 000 slov, ve 4 letech 1 500 slov a v 6 letech by mělo být schopno využívat přibližně 2 500–3 000 slov. (Klenková, 2007, s. 38) Na rozvoj slovní zásoby působí řada faktorů, např. vyspělost centrální nervové soustavy, citové vazby, motivace dítěte ke komunikaci. Z toho důvodu je rozvoj velmi často nerovnoměrný. (Kamiš in Bytešníková, 2012, s. 77) Je podstatné,

že většina dětí projevuje touhu po vyjadřování. To lze vyčíst z projevů zvědavosti a častého kladení různých otázek. (Bednářová, Šmardová, 2007, s. 70)

Pragmatická jazyková rovina – tato rovina spočívá v užití řeči při komunikaci s ostatními. Lze pozorovat účast člověka na konverzaci, používání mimiky a gest, schopnost vést rozhovor na konkrétní námět aj. (Bytešnicková, 2012, s. 83)

Učitel v mateřské škole zejména pozoruje, jak se dítě účastní komunikačních situací a zda je v této činnosti samostatné. (Lipnická, 2013, s. 17) Před nástupem do základní školy by již dítě mělo (samozřejmě s ohledem na věk) umět vyjádřit svá přání, pocity, vyprávět příběhy, chápat instrukce, které jsou mu podávány, rozumět řeči, a to nejen v oblasti běžného hovoru. (Bednářová, Šmardová, 2022, s. 26)

2 NARUŠENÁ KOMUNIKAČNÍ SCHOPNOST

Narušená komunikační schopnost je předmětem oboru logopedie, přičemž Klenková popisuje logopedii jako výchovu řeči. Tento interdisciplinární obor, který je součástí speciální pedagogiky, se zabývá edukací osob, prevencí vzniku NKS a komplexní péčí o tyto jedince. (Klenková. 2000, s. 9)

Narušená komunikační schopnost (NKS) je nejen předmětem oboru logopedie (viz výše), ale je zároveň jedním z jejích základních pojmů. Vymezit NKS je dle Pipekové velice obtížné. Podle Lechty hovoříme o narušené komunikační schopnosti tehdy, když některá z jazykových rovin či více jazykových rovin současně působí rušivě vzhledem ke komunikačnímu záměru. Celkově se tedy jedná o jazykové roviny (fonematicko-fonologickou, syntaktickou, morfologickou, lexikální, pragmatickou), nebo o verbální i nonverbální, mluvenou i grafickou formu komunikace, její expresivní i receptivní složku. (Lechta in Pipeková, 2006, s. 108) Při rozhodování, zda se u jedince vyskytuje NKS, se musíme zaměřit na řadu aspektů, jako je jeho vzdělání, věk, jazykovém prostředí, v němž žije, či zda není mluvním profesionálem. Důležité je NKS pojmut v celé její šíři, tedy ve všech jazykových rovinách. (Pipeková, 2006, s. 108)

2.1 Etiologie NKS

Etiologie NKS je dle Slowíka různorodá. Nejčastější příčinou bývá nevyzrálость centrální nervové soustavy. Její postupné dozrávání může mít žádoucí vliv na rozvoj komunikačních schopností. Vhodnou náhradou za mluvenou řeč je potřeba hledat při těžším organickém postižení mozku, zde bývá prognóza spíše pesimistická. Mezi další příčiny řadíme poškození mluvidel (např. rozštěpy patra), sluchové postižení či psychické faktory. Důvody nedostatečného rozvinutí komunikace a řeči lze hledat i v nejbližším okolí, pokud jedinec žije v nepodnětném rodinném či sociálním prostředí. (Slowík, 2007, s. 86)

2.2 Klasifikace NKS

Symptomatická klasifikace dle Lechty (in Pipeková, 2006, s. 109) dělí narušenou komunikační schopnost do deseti základních kategorií:

1. vývojová nemluvnost (sem řadíme vývojovou dyfázii),
2. orgánová nemluvnost (sem řadíme afázii),
3. získaná psychogenní nemluvnost (sem řadíme mutismus),
4. narušení zvuku řeči (sem řadíme rinolalii, patolalii),
5. narušení fluence (plynulosti) řeči (sem řadíme balbuties, tumultus sermonis),
6. narušení článkování řeči (sem řadíme dyslalii, dysartrii),
7. narušení grafické stránky řeči
8. symptomatické poruchy řeči
9. poruchy hlasu
10. kombinované vady a poruchy řeči.

Žáková se zaměřuje na vybrané kategorie NKS, které se nejčastěji objevují v předškolním věku. (Vašíková, Žáková, 2017, s. 56-60)

Opožděný vývoj řeči – v případě, že dítě do 3 let věku nemluví či mluví méně než jeho vrstevníci, je zapotřebí zpozornět a hledat příčinu. Nejčastější příčinou opožděného vývoje řeči je prostředí, které nepřináší dítěti dostatečné množství podnětů a nestimuluje ho ke správnému řečovému a neuropsychickému vývoji. Dalšími rizikovými faktory jsou předčasné narození dítěte, nevyzrálost nervové soustavy, vliv dědičnosti či lehká mozková dysfunkce. (Pipeková, 2006, s. 108-110) Opožděování vývoje řeči může dle Novotné a Kremlíčkové také způsobit nadměrná péče, perfekcionalismus a vysoké nároky na chování a mluvený projev dítěte. *„Základním předpokladem k odstranění bariéry v řeči dítěte je tedy celková změna výchovného stylu, která vyvolá chuť k vzájemné komunikaci.“* (Novotná a Kremlíčková, 1997, s. 93) Velmi důležitá je včasná diagnostika a logopedická terapie, která může opožděný vývoj řeči pozitivně ovlivnit. Zanedbání péče může naopak negativně ovlivnit celkový vývoj dítěte.

Vývojová dyfázie – Klenková popisuje vývojovou dyfázii jako druh NKS, který lze jinak nazývat specificky narušený vývoj řeči, a zařazuje ji mezi vývojové poruchy. (Klenková, 2006, s. 67) O vývojové dyfázii lze hovořit tehdy, pokud má jedinec

vyhovující podmínky pro rozvoj řeči, ale i přesto nedokáže verbálně komunikovat nebo komunikuje pouze s obtížemi. (Škodová, Jedlička a kol 2007, s. 110) Vývoj řeči dítěte s vývojovou dysfázií je opožděný a objevují se v něm nedostatky. Sluch jedince není narušen, ale dítě neumí slyšené dále zpracovat, takže mu nerozumí. Následkem tohoto neporozumění je stav, kdy dítě řeč samo používá chybně. (Lejska in Klenková, 2006, s. 70)

Příčiny vzniku vývojové dysfázie: Mezi příčiny tohoto druhu NKS řadíme nepodnětné a nestimulující prostředí, podmíněné nedozrání centrální nervové soustavy či lehkou mozkovou dysfunkci. (Klenková, 2000, s. 20) Škodová a Jedlička dodávají, že dysfázie mohou vznikat v období před porodem, během porodu nebo po porodu. (Škodová, Jedlička a kol 2007, s. 111)

Mutismus neboli získaná psychogenní nemluvnost je druh NKS, o které lze hovořit v případě, že jedinec ani po dokončení řečového vývoje nemluví, ale zároveň schopností pro komunikaci disponuje. (Hartmann, Lange in Bytešnicková, 2012, s. 62) Mutismus se vyskytuje ve dvou podobách, a to jako totální mutismus a (s)elektivní mutismus. Totální mutismus jedince svazuje jakýsi psychickým blokem, který mu brání v komunikaci se všemi lidmi, vždy a v jakémkoliv prostředí. Elektivní mutismus je také charakteristický psychickým blokem, kdy ale jedinec nekomunikuje pouze v určitém prostředí, s určitými lidmi či v některých situacích. Tento druh NKS se nejčastěji vyskytuje u předškolních dětí a u dětí mladšího školního věku. (Bytešnicková, 2012, s. 63) Hartmann a Lange tvrdí, že sám jedinec s elektivním mutismem nerozhoduje o tom, kdy, kde a s kým bude komunikovat, nýbrž jedná, jak mu to dovolí sama situace. Dále popisují nejčastější případy elektivního mutismu, kdy dítě komunikuje pouze v nejužším rodinném prostředí, či naopak nekomunikuje pouze v něm. (Hartmann, Lange in Bytešnicková, 2012, s. 63-64)

Příčiny vzniku mutismu: Jak je již z názvu tohoto druhu NKS zřejmé, mutismus je psychogenně podmíněn. Jedná se o dítětem špatně zvládnuté psychické situace, jako je např. šok nebo duševní úraz. (Klenková, 2000, s. 22)

Příčiny vzniku (s)elektivního mutismu: Škodová a Jedlička uvádějí, že elektivní mutismus je podmíněn určitým traumatizujícím zážitkem či zklamáním jedince, kdy zablokování řeči působí jako obrana před špatnou zkušeností. (Škodová, Jedlička a kol 2007, s. 111)

Rinolalie neboli huhňavost je narušená komunikační schopnost, při níž je porušený zvuk a artikulace řeči. Huhňavost může charakterizovat zvýšená či snížená nazalita neboli nosovost. Při patologicky zvýšené nosovosti hovoříme o **huhňavosti zavřené**, naopak při patologicky snížené nosovosti o **huhňavosti otevřené**. (Vrbová a kol., 2015, s. 15)

Příčiny vzniku rinolalie: zavřená huhňavost může být přechodná či trvalá, vyskytuje se často jako následek zúžení nosní či nosohltanové dutiny (např. zvětšené nosní mandle či polypy). (Bytešnicková, 2012, s. 60) Otevřená huhňavost je důsledkem deficitu na patrohltanovém uzávěru, hlásky jsou vyslovovány tzv. nosovým přízvukem. (Slowík, 2007, s. 89)

Dyslalie – u této narušené komunikační schopnosti se vada projevuje v článkování řeči čili v oblasti artikulace. Klenková považuje dyslálii za nejrozšířenější poruchu řeči, a to jak dětí, tak u dospělých. Dyslálii také nazývá patlavostí. (Klenková, 2000, s. 27) Dle Lechty se tato NKS projevuje při komunikaci, kdy jedinec není schopen správně používat hlásky a skupiny hlásek v souladu s odpovídajícími jazykovými zvyklostmi. (In: Bytešnicková, 2012, s. 41)

Příčiny vzniku dyslálie: Sovák mezi příčiny vzniku dyslálie řadí nesprávný řečový vzor a nedostatek citů (např. mazlivá řeč rodičů, či naopak zanedbání ve výchově a citové strádání), poruchy sluchu a poruchy fonemického sluchu (např. neovládá diferenciaci jednotlivých hlásek aj.), nevhodný postoj okolí k nesprávné výslovnosti dítěte, poruchy v centrálním nervovém systému (u jedinců s postižením, jako je např. lehká mozková dysfunkce či mentální postižení, je komunikační schopnost více postižena než u jedinců intaktních), motorickou neobratnost, odchylky řečových orgánů (např. rozštěp patra). (Sovák in Klenková, 2000, s. 27) Dle Klenkové mezi příčiny vzniku dyslálie patří i dědičnost, přičemž souhlasí s Lechtou (in Klenková, 2006, s. 101), že jedinec nezdědí

konkrétní typ dyslálie, ale artikulační neobratnost nebo vrozenou slabost v oblasti řeči. Tyto deficity mají za následek vadnou výslovnost. (Klenková, 2006, s. 101)

Koktavost – Lechta označuje koktavost (balbuties) za jeden z nejtěžších druhů NKS a definuje ji následovně: „*Jde o syndrom komplexního narušení koordinace orgánů participujících na mluvení, který se nejnápadněji projevuje charakteristickými nedobrovolnými specifickými pauzami narušujícími plynulost procesu mluvení a tím působícími rušivě na komunikační záměr.*“ (Lechta, 2010, s. 28) Klenková poukazuje na složitost této problematiky a její definice vzhledem k tomu, že její etiologie, symptomatologie, diagnostika a terapie jsou velice rozsáhlé a obtížné. (Klenková, 2006, s. 153) Koktavost je složitý syndrom, který je doprovázen řadou dalších příznaků, přičemž narušení plynulosti řeči je příznak nejvíce zřetelný, doprovázený nadměrnou námahou při artikulaci a psychickou tenzí. (Lechta a kol., 2005, s. 240) Zároveň je postižena řeč v oblasti respirace, fonace, artikulace, dysprózie, embolofrázie a parafrázie. Koktavost je komplexní syndrom, který se projevuje ve všech čtyřech jazykových rovinách a zasahuje celou osobnost balbutika. (Klenková, 2006, s. 157-160) Koktavost se nejčastěji objevuje u dětí před nástupem do základní školy, a to buď velice časně, přesněji mezi 2.-3. rokem, nebo později, mezi 4.-5. rokem života. (Lechta, 2010, s. 31)

Příčiny vzniku koktavosti: příčiny vzniku koktavosti Bytešníková dělí do tří vzájemně se prolínajících skupin. Prvními skupinou jsou dispoziční činitelé, konkrétně dědičnost a vlivy, které na dítě působí před a po porodu. Druhou skupinu tvoří orgánové odchylky a třetí psychopatosociální vlivy. (Bytešníková, 2012, s. 53)

Poruchy hlasu – „*Poruchy hlasu definujeme jako patologickou změnu individuální struktury hlasu, změnu v jeho akustických kvalitách, způsobu tvoření a používání, v hlase se mohou vyskytnout také různé vedlejší zvuky.*“ (Pipeková, 2006, s. 114) Poruchy hlasu lze dle Slowíka rozdělit na chraptivost a mutaci. (Slowík, 2007, s. 90)

Příčiny poruch hlasu: Dle Pipekové jsou příčiny této poruchy organické, funkční a psychogenní. (Pipeková, 2006, s. 114) **Organicky podmíněné** poruchy hlasu jsou následkem onemocnění hlasového ústrojí, např. zánět hrtanu či horních cest dýchacích. (Klenková, 2006, s. 176) **Funkční** poruchy hlasu jsou následkem špatného zacházení s hlasem či jeho přemáháním. **Psychogenní** příčinou jsou např. hlasové neurózy. (Pipeková, 2006, s. 114) Dle Sováka (Sovák, 1978) se jedná o tzv. dysfonii, dále popisuje afonii (úplná ztráta hlasu), či dysodii, která se objevuje při defektu hlasu zpěvního. (Sovák

in Bytešniková, 2012, s. 69) Bytešniková dále dělí příčiny poruch hlasu na vnitřní a vnější. (Bytešniková, 2012, s. 69) **Vnitřní příčiny** jsou dědičné, vrozené (např. vrozené asymetrie hrtanu). **Vnější příčiny** jsou nejčastěji spojeny s vadnou technikou používání hlasu (např. zpěv v nepřírozené poloze.) (Klenková, 2006, s. 176) Takto narušená komunikační schopnost může postihnout jedince napříč všemi věkovými kategoriemi. (Klenková, 2006, s. 176)

Dále je třeba uvést kategorie NKS, které se u dětí v předškolním věku příliš neobjevují, jsou charakteristické spíše pro pozdější věk.

Dysartrie – u této narušené komunikační schopnosti se narušení projevuje v oblasti článkování řeči čili v oblasti artikulace. Pipeková popisuje dysartrii jako narušení celkového procesu artikulace. Oproti dyslálii, kdy je narušen pouze proces hláskování, je navíc u dysartrie „*narušen v různé míře i proces respirace (dýchání), fonace (tvorba hlasu), zvuk řeči, vyskytuje se dysprozódie, tj. narušení prozodických faktorů – melodie, tempa, rytmu a přízvuku*“. (Pipeková, 2006, s. 113) V nejzávažnějších případech dochází k úplné neschopnosti verbálně komunikovat, takový stupeň dysartrické poruchy nazýváme anatrie. (Klenková, 2006, s. 117)

Symptomatické poruchy řeči – o symptomatických poruchách lze hovořit tehdy, když je narušená komunikační schopnost projevem jiného primárního, dominantního postižení, poruchy či onemocnění. (Lechta in Pipeková, 2006, s. 114) Klenková (2006, s. 184) mezi nejčastější symptomatické poruchy řeči u dětí řadí narušenou komunikační schopnost u dětí s dětskou mozkovou obrnou, s mentálním postižením, nevidomých či se sluchovým postižením.

Kombinované vady a poruchy řeči – jinak je lze pojmenovat také jako kombinované či vícenásobné postižení. O kombinovaných vadách a poruchách řeči hovoříme tehdy, když se u jedince vyskytuje více narušení zároveň, přičemž na sobě tyto druhy postižení nejsou závislé. (Klenková, 2006, s. 182)

Breptavost neboli porucha tempa řeči je druh NKS, při kterém je tempo řeči extrémně zrychlené a řeč je mnohdy nesrozumitelná. Zároveň je postižena řeč v oblasti artikulace a fonace s výskytem dysprozódie. (Pipeková, 2006, s. 112) Jedinci s breptavostí si obvykle své postižení neuvědomují a komunikace s nimi je často pro intaktního jedince nepříjemná a stresující. (Tarkowski in Lechta, 2005, s. 335)

Afázie je dle Pipekové porucha řeči, která má centrální charakter. K této poruše může dojít několika způsoby, a to orgánovým poškozením, onemocněním centrální nervové soustavy, případně lokálními postiženími mozku. Při afázii dochází k poškození dominantní mozkové hemisféry (např. krvácení do mozku, náhlé mozkové příhody, nádory, úrazy atd.). Afázie neboli získaná orgánová nemluvnost je porucha řeči, která může postihnout již vyvinutou řeč (u dospělého jedince), či nevyvinutou řeč (u dítěte), tehdy hovoříme o afázii dětské. (Pipeková, 2006, s. 110)

Palatolalie – Klenková popisuje palatolalii jako druh NKS, který je zapříčiněn rozštěpem patra. (Klenková, 1998, s. 65) Pipeková rozšiřuje definici o výčet jednotlivých druhů rozštěpových vad, jako jsou rozštěpy měkkého a tvrdého patra, rtu či alveolárních výběžků, které doprovází narušení funkce patrohltanového mechanismu. Řeč je postižena v oblasti rezonance (zvýšená nazalita a otevřená huhňavost) a artikulace. Velice důležitá je včasná a komplexní péče odborníků, kterou jedinec (palatolalik) vyžaduje od nejtělejšího věku až do dospělosti. Jedná se nejen o odborníky z řad lékařů (plastický chirurg, pediatr, foniatr, stomatolog, stomatochirurg, ortodontista), ale také o následnou péči logopeda, rodičů a pedagogů vzdělávacích institucí. (Pipeková, 2006, s. 112)

Dysartrie – Pipeková popisuje dysartrii jako narušení celkového procesu artikulace. Oproti dyslálii, kdy je narušen pouze proces hláskování, je navíc u dysartrie „*narušen v různé míře i proces respirace (dýchání), fonace (tvorba hlasu), zvuk řeči, vyskytuje se dysprozódie, tj. narušení prozodických faktorů – melodie, tempa, rytmu a přízvuku*“. (Pipeková, 2006, s. 113) Tato porucha je následkem poškození mozku a mozkových drah, a to v období prenatálním, perinatálním, či postnatálním. (Pipeková, 2006, s. 113) V nejzávažnějších případech dochází k úplné neschopnosti verbálně komunikovat, tento stupeň dysartrické poruchy nazýváme anatrie. (Klenková, 2006, s. 117)

3 LOGOPEDICKÁ PREVENCE V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Prevence v mateřských školách má za úkol pomocí působení pedagogických a dalších odborníků snížit výskyt jevů, které nejsou u dané skupiny či jedince žádoucí. (Lipnická, 2013, s. 10) V souvislosti s tématem této bakalářské práce hovoříme o prevenci NKS u dětí v předškolním vzdělávání, tedy o **prevenci logopedické**.

3.1 Vymezení logopedické prevence

Logopedickou prevenci lze rozdělit do tří kategorií, a to: primární, sekundární a terciální. (Pipeková, 2006, s. 121) **Primární prevence** se týká celé populace, přičemž je nezbytné zaměřit se na faktory NKS již od raného dětství jedince nejen v mateřské škole, ale i v prostředí rodinném. (Lipnická, 2013, s. 10) Primární prevence může mít specifickou a nespecifickou podobu. Specifická podoba spočívá ve snaze zabránit určitému riziku, jako je např. vznik koktavosti. Nespecifická podoba primární prevence tkví v celkovém působení na vhodné formy chování, mezi které patří např. správný řečový vzor. (Pipeková, 2006, s. 121) **Sekundární prevence** je zaměřena na méně početnou skupinu lidí, u nichž existuje předpoklad rizika možného narušení komunikačních schopností. Tato ohrožená skupina zahrnuje např. děti, které žijí v nepodnětném rodinném prostředí nebo v ústavech a u kterých hrozí opožděný vývoj řeči, poruchy hlasu apod. (Pipeková, 2006, s. 121) U sekundární prevence je nejdůležitější, aby přišla včas, tedy ještě předtím, než u dítěte dojde k narušení komunikačních schopností. (Lipnická, 2013, s. 10) **Terciální prevence** je určena jedincům, kteří již narušenou komunikační schopností mají. Cílem tedy je, aby další rozvoj osoby s NKS byl co nejpozitivnější. Snahou terciální prevence je minimalizovat následky již vzniklé NKS. (Lechta, 2005, s. 29)

3.2 Zajištění logopedické prevence v mateřské škole

Logopedickou prevenci a péči v mateřských školách mohou vykonávat pouze kompetentní odborníci. Hovoříme o pracovnících s logopedickým zaměřením. Jejich kompetence závisí na vzdělání v dané problematice (Fukanová in Škodová, Jedlička a kol 2007, s. 46-47) a popisuje je Metodické doporučení č.j. 14712/ 2009-61, které slouží

k zabezpečení logopedické péče ve školství. Toto doporučení obsahuje kompetence logopedů, logopedických asistentů, zároveň popisuje kompetence pedagogů v oblasti logopedické prevence. (Vašíková, Žáková, 2017, s. 15) Pro logopedickou prevenci v mateřských školách jsou tedy kompetentní tito odborní pracovníci:

Speciální pedagog, školní logoped

Speciální pedagog/školní logoped je odborníkem, který vykonal státní závěrečnou zkoušku z logopedie. Je zaměřený na poruchy řeči a učení. (Škodová, Jedlička a kol., 2007, s. 47) Dle metodického doporučení k zabezpečení logopedické péče ve školství č. j. 14712/2009-61 je logoped kompetentní k výkonu následujících aktivit: provádí komplexní logopedickou diagnostiku, zpracovává zprávy z logopedických vyšetření, navrhuje následnou intervenci a úpravu vzdělávání žáků s narušenou komunikační schopností, metodicky vede logopedické asistenty. (Michalík, Baslerová, Felcmanová, 2015, s. 185)

Logopedický preventista

K výkonu logopedického preventisty je třeba úspěšně absolvovat kurz určený primárně pro pedagogy, kteří rozvíjejí komunikační schopnosti u intaktních dětí v rámci svého zaměstnání. Tento kurz pod vedením Asociace logopedů ve školství trvá 2 měsíce (40 hodin) a skládá se z části teoreticko-praktické (čtyřdenní) a části závěrečné (jednodenní), jejíž náplní je vyhodnocení úspěšnosti kurzu. (Škodová, Jedlička a kol 2007, s. 47) Po úspěšném absolvování kurzu je náplní práce logopedického preventisty eliminovat nebo alespoň minimalizovat vznik poruch řeči a v případě jejich odhalení spolupracovat s logopedem. Mezi další kompetence logopedického preventisty patří pomoc rodičům s hledáním vhodných postupů v případě, že mají podezření na narušení komunikační schopnosti u jejich dítěte. Logopedický preventista se pravidelně informuje o aktuálních problémech v oblasti řečové komunikace. Absolvování daného kurzu neopravňuje logopedického preventistu k výkonu logopedické praxe a nesupluje práci logopeda. Tento kurz přináší logopedickému preventistovi bližší pohled do této problematiky, jako je např. rozšíření povědomí o vývoji řeči, rozvoji komunikačních schopností dětí apod. (Vašíková, Žáková, 2017, s. 16)

Logopedický asistent

Logopedický asistent je vysokoškolsky vzdělaný odborník (bakalářské studium zaměřené na poruchy komunikace), který působí pod supervizí speciálního pedagoga či klinického logopeda. (Škodová, Jedlička a kol 2007, s. 47) Další alternativou vzdělání dostatečnou pro výkon práce logopedického asistenta je program celoživotního vzdělávání, který realizuje státní vysoká škola se zaměřením na logopedii, přesněji speciální pedagogiku. Vzhledem k vyššímu vzdělání (než má logopedický preventista) je logopedický asistent kompetentnější při zjišťování a určování dětí s dosud nedagnostikovanou narušenou komunikační schopností a při stanovování dalších odborných kroků v procesu logopedické intervence. (Vašíková, Žáková, 2017, s. 16) Dle metodického doporučení k zabezpečení logopedické péče ve školství č. j. 14712/2009-61 je logopedický asistent kompetentní k výkonu následujících aktivit: provádí logopedickou intervenci u dětí, které mají již zjištěnou prostou vadou výslovnosti, pod vedením logopeda uplatňuje nejen edukační techniky, ale zaměřuje se i na techniky reedukační, provádí depistáž dětí s NKS, popřípadě informuje o možnostech logopedické péče a zařízeních k ní určených, provádí logopedickou prevenci (orientovanou na poruchy řeči a vznik čtenářských obtíží), podporuje žádoucí vývoj řeči.

Pedagog mateřské školy

Těmto odborníkům, kteří podporují správný vývoj řeči dětí a zapojují se do logopedické prevence, je věnovaná kapitola 3.4.

Klinický logoped

Klinický logoped je odborník působící ve zdravotnictví. Musí vykazovat odbornou způsobilost na základě magisterského studia se státní závěrečnou zkouškou z logopedie a surdopedie a následné atestace. (Fukanová in Škodová, Jedlička a kol 2007, s. 47)

3.3 Úloha mateřské školy při rozvoji komunikačních schopností

Náplň činnosti mateřské školy při rozvoji komunikačních schopností je sepsána v rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (RVP PV). RVP PV je dokument, který je určen všem institucím předškolního vzdělávání. Obsahuje informace potřebné pro tvorbu školního vzdělávací programu (ŠVP). Jsou to zejména cíle předškolního vzdělávání, klíčové kompetence, vzdělávací obsah aj. Dokument RVP PV stanovuje základní úkoly předškolních institucí, např. to, že mateřské školy musí doplňovat rodinnou výchovu a úzce na ni navazovat. Předškolní vzdělávání poskytuje žákům odbornou péči. Je potřeba děti vystavovat takovým podnětům, které vedou k jejich aktivnímu rozvoji. Předškolní vzdělávání by mělo ulehčovat dětem jejich další životní a vzdělávací etapu. Z toho důvodu je potřeba rozvíjet osobnost žáka, současně by učitel měl podporovat jeho tělesný vývoj, zdraví, osobní spokojenost a pohodu. Je vhodné mu pomáhat v pochopení okolního světa a současně je nutné žáka motivovat, aby pokračoval v učení a snažil se přizpůsobovat se životu ve společnosti. (*Jednotný metodický portál MŠMT*, online, cit. 1. 9. 2021a)

V RVP jsou stanoveny klíčové kompetence, které popisují to, co by měly zvládat děti, když opouštějí předškolní vzdělávání. Jedná se o kompetence k učení, k řešení problémů, sociální a personální, činnostní a občanské a v neposlední řadě i komunikační kompetence. Pro účely této bakalářské práce se zaměříme na **komunikační kompetence**: dítě, které ukončuje předškolní vzdělávání, je schopno plně ovládat komunikaci, dokáže formulovat věty, umí vyjádřit své myšlenky, pocity a dojmy, reaguje na slovní dialog, umí se domlouvat gesty, dokáže rozlišit určité symboly, má schopnosti, které předcházejí dovednostem čtení a psaní, stále rozšiřuje svou slovní zásobu, používá ji a zdokonaluje. Je schopno využívat komunikační prostředky, jako jsou knížky, počítač nebo audiovizuální technika. Dítě si je vědomo, že lidé používají k dorozumívání i jiné jazyky a že je možno se je v budoucnu naučit. Dokáže se samostatně rozhodnout o svých činnostech a je schopno si vytvořit svůj názor. Ví, že odpovídá za svoje jednání. Umí projevit citlivost i ohleduplnost. (*Jednotný metodický portál MŠMT*, online, cit. 1. 9. 2021b)

Jak je výše zmíněno, z RVP PV vychází **Školní vzdělávací program (ŠVP)**, který rovněž obsahuje několik pravidel, která jsou individuální pro jednotlivé školy. Zmíněné instituce si svůj školní vzdělávací program vytvářejí svépomocí. Podmínkou je, aby ŠVP

byl v souladu s RVP. Při tvorbě ŠVP ředitel mateřské školy zapojuje i ostatní členy pedagogického sboru a následně ho zveřejní na místě dostupném veřejnosti. (*Jednotný metodický portál MŠMT*, online, cit. 1. 9. 2021c)

Předškolní vzdělávání připravuje jedince na další rozvoj a spoluvytváří jeho osobnost. K takovému cílenému působení je potřebné znát již zmíněné klíčové kompetence, které učitelům předkládají jasnou ideu o tom, jakým směrem dítě vést, aby před nástupem do základní školy zvládlo vše, co má, a bylo na přechod připraveno. Rozvoj komunikačních schopností u dítěte probíhá zároveň se všemi ostatními oblastmi vzdělávání. (Bytešníková, 2012, s. 88-89)

Svobodová tyto vzdělávací oblasti třídí následovně: „Dítě a jeho tělo“, „Dítě a ten druhý“, „Dítě a společnost“, „Dítě a svět“ a „Dítě a jeho psychika“. (Svobodová, 2010, s. 155-156)

V následující části si přiblížíme jednotlivé vzdělávací oblasti předškolního vzdělávání se zaměřením na rozvoj komunikačních schopností, tedy i logopedické prevence pod vedením pedagoga mateřské školy.

„Dítě a jeho tělo“ – tato vzdělávací oblast je důležitá pro pozitivní neuro-svalový vývoj. Pedagog správným vedením působí na rozvoj hrubé a jemné motoriky, grafomotoriky, motoriky mluvních orgánů, správného držení těla, dýchání aj., které mají kladný vliv na rozvoj řeči, a to zejména na rovinu fonemático-fonetickou. (Bytešníková, 2012, s. 90)

„Dítě a ten druhý“ – tato oblast je zaměřená především na rozvoj sociálních vztahů se spolužáky a dospělými a na jejich vzájemnou komunikaci. (Svobodová, 2010, s. 156)

V této vzdělávací oblasti lze podporovat vývoj všech jazykových rovin, nejvíce však rovinu pragmatickou vzhledem k jejímu uplatnění v komunikaci s vrstevníky a okolím a také v chápání interpersonálních vztahů. (Bytešníková, 2012, s. 96) Pro rozvoj této oblasti lze využít příběhy, pohádky, z nichž plyne morální poučení. (Kořátková, 2008, s. 134)

„Dítě a společnost“ – tato vzdělávací oblast vede k poznávání sociokulturního prostředí, má za úkol dítěti přiblížit náhled na jiné národy, jejich tradice, umění, jazyk. Tím se otevírají možnosti k rozvoji jazykových rovin lexikálně-sémantické, pragmatické,

morfologicko-syntaktické. Uvědomění si odlišnosti cizího jazyka napomáhá k rozvoji stránky zvukové. (Bytešnicková, 2012, s. 96)

„**Dítě a svět**“ – vzdělávací oblast, která je zaměřena především na environmentální výchovu, na poznávání světa a okolí, také na dopad působení lidské populace na životní prostředí. Z pohledu rozvoje komunikačních schopností se opět dostáváme k rozvoji všech jazykových rovin, přičemž se zejména rozvíjí aktivní a pasivní slovní zásoba (rovina lexikálně-sémantická) a rovina pragmatická. I v této oblasti je důležitá nejen podpora správné výslovnosti (foneticko-fonologická rovina), ale také důraz na dodržování správných gramatických vzorců (rovina morfologicko-syntaktická). (Bytešnicková, 2012, s. 96)

„**Dítě a jeho psychika**“ – vzdělávací oblast, která se zaměřuje na kvalitní rozvoj všech psychických funkcí dítěte. (Kořátková, 2008, s. 132) Její součástí je také podpora řečového rozvoje (kategorie **Jazyk a řeč**). Pedagog cíleně působí na vývoj řeči a mluvní projev dítěte pomocí vzájemné interakce (rozhovory mezi sebou i ostatními spolužáky), poslechem pohádek, příběhů (podněcuje zájem o literaturu) aj. Pedagog podporuje dítě ve vlastním projevu, zapojuje do vzdělávací nabídky dramatizaci, zpívání, recitaci atd. (Vašíková, Žáková, 2017, s. 45) Tato podkapitola popisuje tzv. „**Dílčí vzdělávací cíle**“, respektive to, co pedagog u žáka rozvíjí. Velmi podstatný je tedy rozvoj řeči a jazykových schopností neboli vnímání, naslouchání a porozumění. Úkolem pedagoga je rozvíjet dětskou výslovnost, mluvený projev, vyjadřování. Dítě si tak osvojuje dovednosti, které jsou předpokladem pro čtení. Jedná se o všestranný proces zahrnující verbální i neverbální předpoklady k vyjadřování (učitel u dítěte kromě řeči rozvíjí též výtvarné, hudební, pohybové či dramatické projevy). Mezi základní **vzdělávací nabídku** činností, kterou RVP popisuje, pedagog může zařazovat různé artikulační, řečové, sluchové nebo rytmické hry, hry se slovy nebo slovní hádanky. Jednou z nejčastější aktivit je čtení pohádek, poslech různých příběhů. Dítě má možnost různě komentovat některé situace. Velmi důležitá je společná diskuse, rozhovory, individuální nebo skupinová konverzace. Ta může mít podobu vyprávění různých zážitků, pocitů, dojmů apod. V seznamu očekávaných výstupů najdeme také dovednosti, které dítě před zahájením školní docházky zvládá. Předpokládáme, že dítě ovládá svoji řeč, umí pracovat s dechem a intonací, umí komunikovat s druhými, je rovnocenným komunikačním partnerem a chápe pravidla konverzace, používá prvky verbální i neverbální komunikace,

reprodukuje krátké texty, básničky, má zájem o knihy, poslouchá příběh, převypráví ho, určuje první a poslední hlásku či slabiku ve slově aj. (*Jednotný metodický portál MŠMT*, online, cit. 1. 9. 2021c) Do oblasti „Dítě a jeho psychika“ dále řadíme kategorii, která je zaměřena na rozvoj **poznávacích schopností a funkcí, představivosti a fantazie, myšlenkových operací**. Do této kategorie řadíme vzdělávací nabídku zaměřenou na rozvoj zrakového a sluchového vnímání. Dítěti nabízíme dostatek podnětů, které může pozorovat, dále zařazujeme různé smyslové hry, hry pro rozvoj sluchové paměti, k dispozici je dítěti obrázkový materiál, seznamujeme ho s geometrickými tvary, písmeny, číslicemi, piktogramy atd. (Kořátková, 2008, s. 132-133) Poslední kategorií je „**Sebepojetí, city, vůle**“. Na dítě působíme např. zařazováním pohádek, které pozitivně obohacují dětské pocity, necháváme ho vyjádřit svůj názor, obhájit si ho, svobodně vystupovat, dáváme dítěti dostatečný prostor ke spontánním hrám a relaxaci. (Kořátková, 2008, s. 133) Tato oblast je nejvíce ze všech zaměřena na řeč dítěte.

3.4 Kompetence pedagoga při prevenci narušené komunikační schopnosti

Lipnická definuje kompetence jako souhrn všech získaných vědomostí, dovedností, postojů, hodnot a vlastností, které umožňují pedagogovi plnit jeho pracovní povinnosti, uplatňovat jeho práva a vykonávat potřebné činnosti efektivním způsobem. Ve své knize popisuje šest základních kompetencí, které jsou pro pedagoga potřebné při prevenci narušené komunikační schopnosti.

Kompetence teoretické – pedagog by měl mít jazykové vzdělání, vědět, jaké lze použít metody, rozumět obsahu klíčových pojmů především v oblasti jazykově-komunikačního vzdělávání, umět tyto pojmy vysvětlit, mít přehled o metodických doporučeních a programech nezbytných při edukaci žáků s narušenou komunikační schopností (musí být v souladu s programy České republiky a dané mateřské školy). Učitel by měl být schopen zvolit vhodnou metodiku pro rozvoj řečových a jazykových dovedností, upravenou především podle potřeb konkrétního dítěte, a následně ji aplikovat do praxe. Nezbytná je také znalost ontogenetického vývoje řeči, důležitá při diagnostice a odlišení toho, co je pro dané vývojové období ještě v normě a co již nikoli.

Kompetence didaktické – patří mezi základní kompetence pedagoga. Základem je zde diagnostika řeči. Pedagog se věnuje sledování komunikačních schopností žáka,

snaží se používat adekvátní diagnostické metody. Stanovuje si cíle edukace tak, aby byly reálné a splnitelné. Dobrý učitel zohledňuje při výběru didaktických metod, aktivit a učebních pomůcek individualitu žáka. Ideální je, pokud se dítě co nejvíce naučí, ale zároveň nároky na něj kladené nepřesahují jeho možnosti. Učitel by měl provádět s jedincem potřebné stimulační programy, používat individuální přístup k žákovi a obstarávat ve spolupráci s rodiči a odborníky dítěti různé komunikační příležitosti s cílem jeho seberealizace.

Kompetence komunikační – třetí oblastí je kompetence komunikační. Učitel by měl komunikovat adekvátně a tak, aby byl žákům příkladem a zároveň mu rozuměli. Také by se měl snažit podporovat iniciativu žáků v projevování názorů. Důležitost komunikační kompetence spočívá dále v ohleduplnosti při komunikaci se zákonnými zástupci a při sdělování diagnostických informací o dítěti. Vhodné je používat dobré argumenty a přesvědčovat zákonné zástupce na základě objektivních diagnostických posudků.

Kompetence intrapersonální – tato kompetence vyjadřuje potřebu solidarity ze strany pedagoga vůči druhým. Měl by být vybaven potřebným sebevědomím, být vyrovnaný sám se sebou a při komunikaci s ostatními volit adekvátní způsob vyjadřování. Pedagog pracuje na vlastním rozvoji, sebevzdělání, rozvíjí své znalosti o stále nové informace, které jsou k výkonu jeho praxe potřebné.

Kompetence interpersonální – učitel by měl být ochoten v zájmu dítěte kooperovat s ostatními, držet se morálních hodnot, být tolerantní, nahlédnout do jakékoli situace nezávislým pohledem. Měl by adekvátně reagovat na odlišné přesvědčení jiné osoby a možné rozpory řešit rozvážně, popřípadě přijmout radu od jiných.

Kompetence reflexní – poslední kompetencí je kompetence reflexní. Učitel je schopen autoevaluace, při které si taktéž stanoví cíle pro svůj budoucí růst. Při stanovování cílů je důležité přihlídnout k momentální situaci a aktuálním znalostem. (Lipnická, 2013, s. 12-13)

3.1.1. Preventivní působení pedagoga při rozvoji řeči

Pedagogové v mateřských školách podporují přirozený vývoj řeči dětí pomocí preventivního působení. Volí vhodné metody prevence, aby předešli vzniku NKS a podporovali oblasti, které se na realizaci řeči podílejí. Krejčířová a Kaprová vidí hlavní

přínos při rozvoji řeči ve vyvážení příležitostí k samovolnému mluvení dítěte, chuti mluvit a v rozvoji smyslového vnímání a jazykových rovin. (Krejčířová, Kaprová, in Vašíková, Žáková, 2017, s. 45) Pedagog volí aktivity tak, aby podporoval všestranný rozvoj dítěte. V této kapitole se zaměříme na preventivní působení pedagoga při rozvoji řeči, díky němuž dochází k podpoře komunikačních kompetencí. Bytešníková (2012) ve své knize popisuje oblasti, které mají význam pro vývoj řeči. Níže si jednotlivé oblasti přiblížíme a zaměříme se na aktivity, které je podporují.

Rozvoj sluchového vnímání – sluchové vnímání je v dětském věku podstatné pro správný vývoj řeči. Při jakémkoli defektu v této oblasti se mohou později (po nástupu do školy) objevit potíže při osvojování si dovedností, jako je čtení, psaní či tvarosloví. (Bytešníková, 2012, s. 114) Sluchové vnímání lze rozvíjet řadou aktivit, mezi které patří např. poslech pohádek, příběhů či písní. Vhodné jsou také hry se zvuky, při kterých děti zvuk lokalizují, rozeznávají či určují jeho zdroj. V neposlední řadě je funkční zařadit aktivity, jako je roztleskávání slov na jednotlivé slabiky (určit počet slabik, tedy tlesknutí), určování první a poslední hlásky ve slově, pro trénink sluchové paměti lze zařadit nácvik říkadél, básniček, zadávání vzkazů a příkazů. (Bytešníková, 2012, s. 116) Při poslechu pohádky lze dítě zaúkolovat a tím jej i zaujmout. Např. při vyprávění pohádky O kůzlátkách může dítě tenkým hláskem zamečet, když zazní slovo „kůzlátka“, nebo hlubokým hlasem zavrčct, když zazní slovo „vlk“. (Lynch, Kidd, 2002, s. 98) Velmi oblíbená je hra s hudebními nástroji, kdy děti mohou poznávat zvuky např. piana, bubínku, činelů a následně se samy zapojí a hudební nástroje si vyzkouší.

Rozvoj zrakového vnímání – zrakové vnímání se u dítěte rozvíjí již od narození, kdy miminko vnímá světlo a tmu. Postupně se tato funkce zdokonaluje a vyvíjí zhruba do 6 let věku. Již nejmenšímu dítěti nabízíme podněty, které může zkoumat zrakem. (Bytešníková, 2012, s. 122) V předškolním vzdělávání je důležité zaměřit se na rozvoj zrakového vnímání, jelikož je to funkce zásadní pro úspěšné zvládnutí takových školních dovedností, jako je čtení, psaní, počítání aj. (Bytešníková, 2012, s. 122) Pro rozvoj zrakového vnímání využíváme aktivity, jako je např. skládání puzzle, skládání obrázků z kostek, odlišování figury na pozadí, vyhledávání shod na obrázcích, skládání obrázků z různých tvarů, hra se stavebnicemi, kostkami, pracovní listy zaměřené na podporu rozvoje zrakového vnímání, Kimovy hry atd. (Bednářová, Šmardová, 2007, s. 81-83)

Dechová a fonační cvičení – dechová a hlasová (fonační) cvičení, podporují souhru mezi řečí, dechem a hlasem. U dítěte, které správně hospodáří s dechem (nádech i výdech) při mluvě, lze očekávat kvalitní dopad na mluvu samotnou. (Vašíková, Žáková, 2017, s. 46) Tato cvičení zavádíme do vzdělávací nabídky hravou formou, a to názornými ukázkami i slovními instrukcemi. Dítě se tak učí záměrně a hlavně správně ovládat nádech a výdech. (Lipnická, 2013, s. 38) Zásady dechových cvičení, které popisuje Antušeková: Místnost, ve které se cvičení uskutečňuje, je vždy vyvětraná, čistá a nepráší se v ní. Podstatné je zaměření na správný nádech, výdech, řečové dýchání, na správné držení těla, a to v poloze vleže (nutno použít podložku), vsedě i vestoje. Cvičení pro podporu správného dýchání se provádí při pohybu i v klidu. Při dechovém cvičení zapojujeme taktéž cvičení hlasová, tato kombinace působí na správný nácvik řečového dýchání. (Antušeková in Klenková, 2000, s. 52) Při dechových cvičeních volíme foukací hry, které napomáhají správnému používání dechu, např. dýchání na kůži, zrcadlo či do vlasů, kdy si dítě lépe uvědomuje a vnímá vlastní dech tím, že ho vidí i cítí. (Lynch, Kidd, 2002, s. 25) Lze vybírat z dechových cvičení formou hry, jako je foukání do brčka, větrníku, píšťalky, foukacích fix, peříček, míčků. Děti pro činnost motivujeme. (Bytešnicková, 2012, s. 127-133) Při fonačním cvičení děti napodobují např. zvuky zvířat, vydávají citoslovce (fúfúfú, fífíí, jée aj.). (Klenková, 2000, s. 53)

Rozvoj motoriky mluvních orgánů – nejpřínosnější způsob, jak cíleně rozvíjet motoriku mluvních orgánů, je pomocí her a artikulačních cvičení. Artikulační cvičení se využívají pro podporu pohybu artikulačních orgánů (rty, jazyk, měkké patro a čelisti). (Bytešnicková, 2012, s. 134) Při rozvoji motoriky artikulačních orgánů se zaměřujeme na každý orgán zvlášť. **Rty** cvičíme např. pískáním, prskáním či polibky, lze je špulit či roztahovat do úsměvu. **Jazyk** lze např. formovat do různých tvarů, olizovat si jím rty. Hry s jazykem bývají pro děti zábavné. Dítě sedí před zrcadlem a dává jazyk do různých poloh, např. nahoru, dolů, na stranu, kolem dokola, snaží se jazykem dotknout nosu, brady a tváří. Mezi cviky na měkké patro řadíme např. kloktání, šeptání či pití brčkem. Poslední artikulační orgán, čelisti, lze rozvíjet žvýkáním či otevíráním a zavíráním úst. (Klenková, 2000, s. 55)

Rozvoj hrubé motoriky – termín „hrubá motorika“ označuje souhrn velkých svalových skupin v tělním schématu. Zahrnuje rytmizaci pohybů, také to, jak dítě ovládá tělo a v jaké souhře fungují jeho horní a dolní končetiny. (Opatřilová in Žáková, 2017, s. 45) Právě tyto velké svalové skupiny umožňují dítěti lokomoční a nelokomoční pohyby. Lokomočním pohybem (pohyb v prostoru všemi směry) je např. skákání, plavání, chůze aj. Nelokomoční pohyby jsou např. sed, strkání, tahání. (Opatřilová in Bytešnicková, 2012, s. 141-142) Při rozvoji hrubé motoriky je tedy třeba soustředit se na celé tělo, respektive na velké svalové skupiny. Jako nácvikové aktivity využíváme skákání, poskoky na jedné noze, přeskoky, míčové hry, pohyb spojený s říkankou či písni, tanec, chůzi. (Klenková, 2000, s. 53)

Rozvoj jemné motoriky a grafomotoriky – jemnou motoriku charakterizují pohyby, které jsou řízené drobnými svaly a je nezbytná spolupráce rukou a zraku. (Bytešnicková, 2012, s.146) Antušeková popisuje souvislost mezi funkcí rukou a řeči. Pokud se správně vyvíjí pohyb prstů (v návaznosti na věk dítěte), je i vývoj řeči v normě. Proto je nezbytné zaměřit se na rozvoj jemné motoriky a grafomotoriky. (in Klenková, 2000, s. 54) Před nástupem do základní školy je důležité posoudit, zda jemná motorika, grafomotorika a vizuomotorika jsou rozvinuty do úrovně, která je potřebná k osvojování si psaní.

Rozvoj jednotlivých jazykových rovin:

Rozvoj morfologicko-syntaktické roviny – tuto gramatickou rovinu lze rozvíjet cíleným zaměřením se na užívání slovních druhů. Je vhodné dítě vést ke správnému používání jednotného a množného čísla, ženského a mužského rodu, používání předložek aj. (Smolík, Seidlová, Málková in Vašíková, Žáková, 2017, s. 48) Aktivitami sloužícími k rozvoji gramatické stránky řeči jsou např. určování počtu postav na obrázku, obrázkové pohádky, spontánní vyprávění dítěte nebo opravování špatně tvořených vět dítětem. (Bednářová, Šmardová, 2007, s. 35)

Rozvoj lexikálně-sémantické roviny – při rozvoji lexikálně-sémantické roviny dítěte podporujeme především rozšiřování aktivní a pasivní slovní zásoby. Mezi činnostmi zaměřené na pasivní slovní zásobu lze zařadit hrátky s obrázky, kdy dítě ukazuje prstem na obrázek či ho vybere z řady. Aktivní slovní zásobu lze rozšiřovat tak, že dítěti čteme, vyprávíme mu příběhy, necháme vypravovat jeho. Rodiče i pedagogové by měli být dítěti tím, jak komunikují, vzorem. (Bytešnicková, 2012, s. 93)

Rozvoj fonematicko-fonologické roviny – pro rozvoj fonematicko-fonologické roviny (neboli zvukového vnímání řeči) zařazujeme mezi každodenní aktivity dechová cvičení, fonační cvičení a cvičení fonematické diferenciaci, říkanky s pohybem, říkadla, rozpočítadla či zpěv. (Bytešníková, 2012, s. 75)

Rozvoj pragmatické roviny – pragmatickou rovinu komunikace lze u dítěte rozvíjet samovolnou, souvislou komunikací. Mezi činnosti, které podporují rozvoj pragmatické roviny, lze zařadit např. dramatizaci, dramatizaci s použitím pomůcek (loutek), lze také volit činnosti s obrázky, při kterých děti tvoří děj. Důležité je vyprávění pohádek, ze kterých dítě čerpá pozitivní i negativní ponaučení. (Vašíková, Žáková, 2017, s. 49)

PRAKTICKÁ ČÁST

4 REALIZACE LOGOPEDICKÉ PREVENCE V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH V ÚSTECKÉM KRAJI

Čtvrtá a zároveň poslední kapitola bakalářské práce je empirická. Tato kapitola se zaměřuje na logopedickou prevenci ve vybraných mateřských školách v Ústeckém kraji a propojuje teoretické poznatky s výzkumným šetřením.

4.1 Cíle výzkumného šetření

Cílem praktické části práce je zmapovat, zda pedagogové ve vybraných mateřských školách v Ústeckém kraji realizují logopedickou prevenci a jakým způsobem.

Cílem této bakalářské práce je nejen odpovědět na výzkumné otázky, ale také ověřit poznatky z teoretické části v části praktické.

Dílčí cíle výzkumu

- Zjistit, jakého nejvyššího dosaženého vzdělání pedagogové vybraných mateřských škol v oblasti logopedické prevence dosáhli.
- Zjistit, kdo ve vybraných mateřských školách realizuje logopedickou prevenci.
- Zjistit, jak pedagogové z vybraných mateřských škol organizují výuku při logopedické prevenci.
- Zjistit, zda pedagogové z vybraných mateřských škol logopedickou prevenci realizují při řízených činnostech, neřízených činnostech či alternativě oběma.
- Zjistit, kdy pedagogové vybraných mateřských škol realizují logopedickou prevenci (během dne).
- Zjistit, zda pedagogové mateřských škol preventivně pracují na rozvoji řeči pomocí vhodných aktivit.
- Zjistit, jakou časovou dotaci využívají pedagogové vybraných mateřských škol při realizaci logopedické prevence.

Na základě stanovených dílčích cílů byly formulovány následně tyto **výzkumné otázky**.

1. Jaké nejvyšší dosažené vzdělání mají pedagogové vybraných mateřských škol v oblasti logopedické prevence?
2. Kdo zajišťuje ve vybraných mateřských školách logopedickou prevenci?
3. Jak pedagogové vybraných mateřských škol organizují výuku při logopedické prevenci?
4. Realizují pedagogové vybraných mateřských škol logopedickou prevenci při řízených činnostech, neřízených činnostech či alternativě oběma?
5. Kdy pedagogové vybraných mateřských škol realizují logopedickou prevenci v rámci dne (ranní nebo odpolední aktivity)?
6. Jaké vhodné aktivity využívají pedagogové vybraných mateřských škol při logopedické prevenci?
7. Jak často pedagogové vybraných mateřských škol zařazují vhodné aktivity při logopedické prevenci pro rozvoj řeči?

4.2 Použité metody výzkumného šetření

Pro získání potřebných informací byl zvolen smíšený design výzkumu, ve kterém byly použity metody dotazníkového šetření, rozhovoru a analýzy dokumentů.

Při smíšeném výzkumu lze kombinovat v rámci jednoho šetření kvalitativní a kvantitativní metodu šetření. (Vítečková, 2008, s. 43)

Kvantitativní metoda formou dotazníkového šetření

Vítečková dotazník řadí mezi nejpoužívanější metodu, kterou lze v kvantitativním výzkumu využít. Dotazníkové šetření má svá pravidla, která je nutno dodržovat. Otázky, které autor uvádí, jsou snadno pochopitelné, volené tak, aby jim respondenti rozuměli, a také by neměly být dlouhé. Důležitou náležitostí dotazníku je i neutrální odpověď, např. možnost volby odpovědi „jiné“, kterou respondent může využít v situaci, kdy na otázku

nechce odpovědět, kdy nezná odpověď či se mu z nabízejících odpovědí žádná alternativa nehodí. (Vítečková, 2008, s. 36-37) Dotazník je tvořen 22 uzavřenými otázkami. Gavora označuje otázky za uzavřené tehdy, kdy je úlohou respondenta pouze „zaškrtnout“ z nabídky vhodnou odpověď. (Gavora, 2000, s. 102)

Autorka zvolila strukturovaný dotazník s uzavřenými otázkami. Na dvě z těchto otázek lze odpovědět více variantami odpovědí.

Eger a Egerová (2014, s. 92) popisují dvě výhody strukturovaného dotazníku, a to srovnatelnost zaznamenaných odpovědí a následně snadné vyhodnocení získaných dat. Naopak jako nevýhodu označují výběr pouze z předepsaných odpovědí. (Dotazník je přiložen v příloze D.)

Kvantitativní metoda formou rozhovoru

Vítečková popisuje rozhovor nebo také interview jako nejpoužívanější metodu, kterou lze v kvalitativním výzkumu využít. Při rozhovoru se získává ucelenější pohled do jádra výzkumného šetření, zároveň nám rozhovor poskytuje okamžitou reakci při dotazování a získávání potřebných informací. Při dotazování je vhodné volit klidné prostředí, ve kterém nebudou žádné jiné osoby než ty, se kterými rozhovor vedete. Interview lze vést s celou skupinou informantů, či pouze s jednou osobou. (Vítečková, 2008, s. 43) Pro získání informací od informantů autorka práce zvolila strukturovaný rozhovor. Gavora (2000, s. 111) popisuje tento typ rozhovoru jako alternativu méně náročnou vzhledem k jeho časovému hledisku. Vzor otázek připravených pro rozhovor je uveden v příloze C. Ukázka kódování je uvedena dále pak v příloze B. Výběr porovnávaných dat byl zpracován metodou otevřeného kódování.

Kódování je činnost výzkumníka, při kterém dává výzkumník získaným datům kódy a řád a snižuje množství získaných dat na data potřebná. (Eger, Egerová, 2014, s. 81)

Získávání informací z obsahové analýzy textu

Při obsahové analýze textu výzkumník analyzuje písemné texty, hodnotí je a tyto dále porovnává. Rozlišujeme dva druhy obsahové analýzy, a to nekvantitativní a kvantitativní. Při nekvantitativní obsahové analýze výzkumník nepracuje s vyčíslením získaných dat numericky, nýbrž se zaměřuje na vysvětlování obsahu a jeho rozbor.

Kvantitativní metoda přináší, jak je již z názvu zřejmé, kvantitativní výsledky. (Gavora, 2000, s. 117)

Pro potřeby této bakalářské práce byla zvolena metoda nekvantitativní obsahové analýzy, kdy autorka práce analyzovala obsah školních vzdělávacích programů dvou mateřských škol v Ústeckém kraji. Tyto ŠVP byly vybrány z mateřských škol, ve kterých působí dvě informantky z šetření formou rozhovoru. Dalším kritériem pro výběr ŠVP pro analýzu byla jeho dostupnost na webových stránkách mateřských škol.

4.3 Průběh výzkumného šetření

Výzkumné šetření bylo realizováno od prosince 2022 do ledna 2023. V tento čas došlo k rozeslání dotazníků do vybraných mateřských škol v Ústeckém kraji, a zároveň k anonymním rozhovorům s učitelkami vybraných mateřských škol z Ústeckého kraje.

Průběh výzkumného šetření kvantitativní metodou formou dotazníkového šetření. Zúčastnit se šetření přislíbilo celkem 14 mateřských škol z Ústeckého kraje. Do těchto mateřských škol dotazníky putovaly přednostně. Ostatní dotazníky byly rozeslány do dalších mateřských škol po telefonickém kontaktu a následně také domluvě s ředitelkami mateřských škol. Seznamy mateřských škol a kontakty byly vyhledány na portále www.seznamskol.cz. Dle zmíněného portálu se v Ústeckém kraji nachází 367 mateřských škol. Pro toto šetření bylo tedy telefonicky kontaktováno celkem 98 mateřských škol, ze kterých se nakonec výzkumného šetření zúčastnilo 100 pedagogů.

Průběh výzkumného šetření kvalitativní metodou formou rozhovorů

Do zkoumaného vzorku bylo záměrně vybráno 5 informantů, a to na základě těchto kritérií:

1. pedagogové z mateřských škol,
2. lokace mateřské školy – v Ústeckém kraji,
3. vzdělání oblasti logopedické prevence - minimálně logopedický kurz.

Rozhovory se konaly ve vybraných mateřských školách, vždy na klidném místě, a to buď v prázdné třídě či zasedací místnosti dané školy. Toto šetření bylo realizováno v období od 15. 12. 2022, kdy došlo k setkání s první učitelkou, poté druhé 20. 12. 2022,

třetí šetření 5. 1. 2023, čtvrtý rozhovor se konal 7. 1. 2023 a poslední rozhovor proběhl 10. 1. 2023. Rozhovory probíhaly na velmi přátelské úrovni. Nejdříve proběhla seznamovací část rozhovoru, poté rozhovor s cílem získání potřebných informací. Na konci setkání autorka práce poděkovala informantům za ochotu při realizaci výzkumného šetření a rozloučila se. K rozhovoru bylo připraveno celkem 14 polouzavřených otázek, které autorka práce při interview doplnila otázkami, které byly vhodné v dané situaci.

Základním souborem pro výzkumné šetření se staly mateřské školy v ústeckém kraji. Tato oblast byla vybrána záměrně, neboť autorka práce z ústeckého kraje pochází, mohla tak očekávat lepší dostupnost při získávání dat a byla jí také předem přislíbena brzká návratnost dotazníků a realizace rozhovorů.

4.4 Interpretace získaných dat

4.4.1 Analýza dotazníkového šetření

V další části práce se budeme věnovat dotazníkovému šetření provedenému mezi 100 respondenty z 98 mateřských škol v Ústeckém kraji. Všechna data získaná prostřednictvím dotazníku budou shrnuta a uspořádána do grafů a tabulek (jedná se o nejčastější alternativu zpracování dat). (Gavora, 2000, s. 134)

Respondentům byly položeny následující otázky:

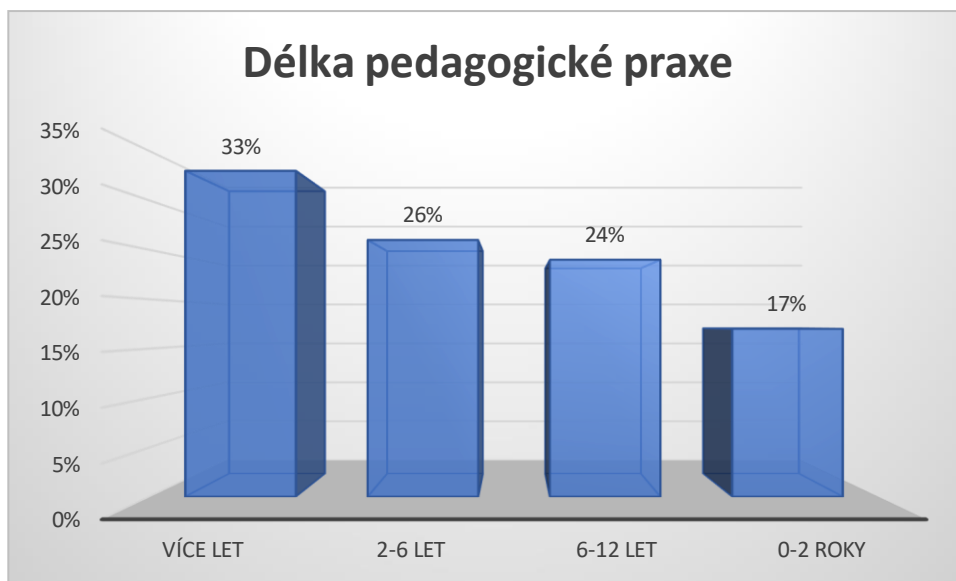
Otázka č. 1: Jak dlouhá je Vaše pedagogická praxe v mateřské škole?

Tabulka 1: Délka trvání pedagogické praxe

13 a více let	33 %
2-6 let	26 %
6-12 let	24 %
0-2 roky	17 %

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf 1: Délka pedagogické praxe

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Otázka č. 1 se soustředí na délku praxe pedagogů vybraných mateřských škol v Ústeckém kraji. Odpovědi respondentů jsou prezentovány v tabulce č. 1 a v grafu č. 1. Nejvíce dotazovaných pedagogů, celkem 33 %, odpovědělo, že v mateřské škole setrvává více než 12 let. Naopak nejméně respondentů, přesněji 17 %, nedisponuje žádnou praxí nebo v mateřské škole pracuje maximálně 2 roky. Poměrně vyrovnané zastoupení v dotazníkovém šetření mají pedagogové s délkou praxe v trvání 2-6 let (26 %) a 6-12 let (24 %).

Otázka č. 2: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Tabulka 2: Nejvyšší dosažené vzdělání

středoškolské s maturitou	38 %
vysokoškolské bakalářské studium	31 %
vysokoškolské magisterské studium	26 %
jiné	5 %

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf 2: Nejvyšší dosažené vzdělání

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

V tabulce č. 2 a v grafu č. 2 jsou prezentovány odpovědi respondentů na otázku č. 2, jaké je jejich nejvyšší dosažené vzdělání. Nejvíce dotazovaných pedagogů uvedlo, že disponují středoškolským vzděláním s maturitou. Skupina absolventů středních škol zaměřených na kvalifikaci předškolních pedagogů je zastoupena 38 %. 31 % pedagogů má dle dotazníkového šetření vysokoškolské vzdělání bakalářské, které je vhodné pro rozšíření vědomostí a kompetencí. Velmi překvapujícího výsledku dosáhlo vysokoškolské vzdělání magisterské, které absolvovalo 26 % respondentů. 5 % pedagogů uvedlo, že mají vzdělání jiné. Jedná se zřejmě o pedagogy, kteří po získání magisterského titulu i nadále pokračovali se studiem, a rozšiřovali si tak své znalosti a kompetence.

Otázka č. 3: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání v oblasti logopedické prevence?

Tabulka 3: Nejvyšší dosažené vzdělání v oblasti logopedické prevence

žádné	40 %
logopedický kurz (logopedický preventista)	35 %
bakalářské studium zaměřené na poruchy komunikace (logopedický asistent)	14 %
magisterské studium se státní závěrečnou zkouškou z logopedie a surdopedie (speciální pedagog, školní logoped)	7 %
celoživotní vzdělávání realizované státní vysokou školou se zaměřením na speciální pedagogiku – logopedii	3 %
jiné	1 %
magisterské studium zakončené státní závěrečnou zkouškou z logopedie a surdopedie + atestace (klinický logoped)	0 %

Zdroj: autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf 3: Nejvyšší dosažené vzdělání v oblasti logopedické prevence

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Odpovědi na otázku č. 3 týkající se nejvyššího dosaženého vzdělání v oblasti logopedické prevence jsou prezentovány v tabulce č. 3 a v grafu č. 3. Mateřské školy v rámci integrace a inkluze navštěvují také děti s diagnostikovanou narušenou komunikační schopností. Z tohoto důvodu je zarážejícím faktem, že 40 % pedagogů MŠ nemá žádné vzdělání týkající se prevence narušené komunikační schopnosti. Logopedický kurz, který je dostačující k realizaci logopedické prevence v mateřské škole, má ze všech oslovených pouze 35 % respondentů. 14 % pedagogů absolvovalo bakalářské studium se zaměřením na poruchy komunikace, a jsou tedy způsobilí k výkonu funkce logopedického asistenta. 7 % respondentů získalo magisterský titul a složilo státní závěrečnou zkoušku z logopedie a surdopedie. Celoživotním vzděláváním procházejí pouze 3 % dotazovaných. Nikdo z dotazovaných není klinickým logopedem a 1 % pedagogů uvedlo, že disponuje jiným vzděláním, než bylo v dotazníku nabízeno.

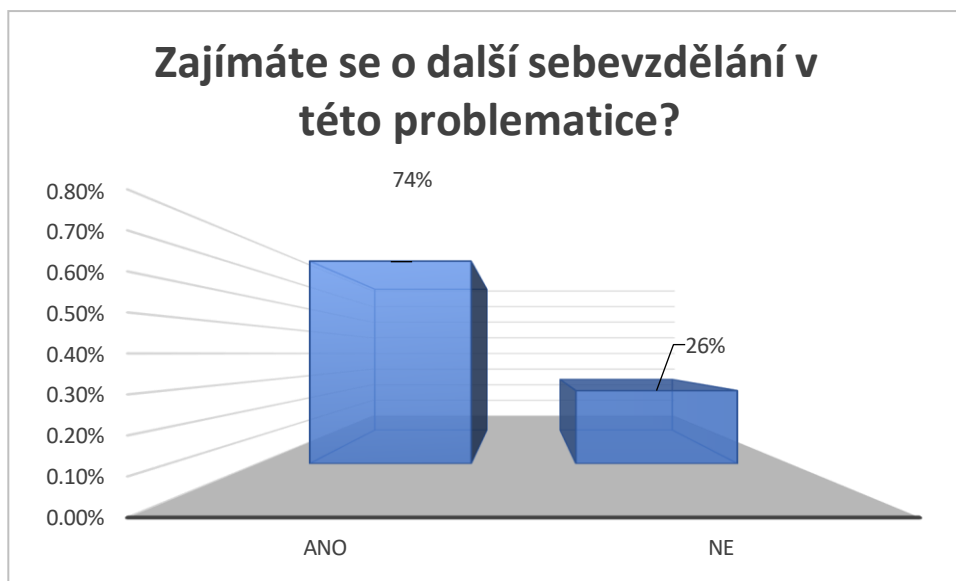
Otázka č. 4: Zajímáte se o další sebevzdělávání v této problematice?

Tabulka 4: Zájem o sebevzdělávání v oblasti logopedické prevence

ano	74 %
ne	26 %

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf 4: Zájem o sebevzdělávání v oblasti logopedické prevence

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

V tabulce č. 4 a v grafu č. 4 jsou prezentovány odpovědi respondentů na otázku č. 4, zda se pedagogové vybraných mateřských škol zajímají o další sebevzdělávání v oblasti logopedické prevence. Na tuto otázku 26 respondentů odpovědělo, že nepovažuje za důležité se sebevzdělávat v dané problematice. Oproti tomu 74 % pedagogů se zajímá o možnosti rozšíření svých vědomostí a kompetencí v této problematice.

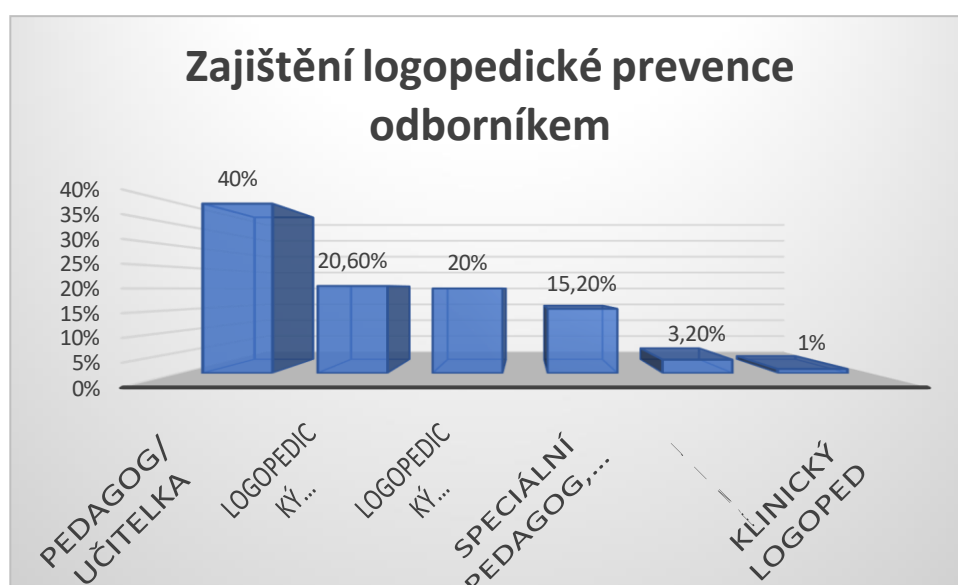
Otázka č. 5: Kdo ve Vaší mateřské škole provádí logopedickou prevenci?

Tabulka 5: Zajištění logopedické prevence odborníkem

pedagog/ učitelka	40 %
logopedický preventista	20,60 %
logopedický asistent	20 %
speciální pedagog, školní logoped	15,20 %
jiné	3,20 %
klinický logoped	1 %

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf 5: Zajištění logopedické prevence odborníkem

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Odpovědi na otázku č. 5 vztahující se k realizaci logopedické prevence odborníkem jsou prezentovány v tabulce č. 5 a v grafu č. 5. U této otázky respondenti mohli vybrat více odpovědí. Z grafu vyplývá, že logopedickou prevencí ve vybraných mateřských školách v Ústeckém kraji nejčastěji provádí pedagog (ve 40 % případů). Je otázkou, zda mají tito pedagogové k provádění logopedické prevence dostatek informací. 20 % respondentů uvedlo, že v jejich MŠ funguje logopedický asistent. Logopedičtí preventisté byli zastoupeni v 20,6 % případů, 15,2 % respondentů uvedlo, že logopedickou prevencí provádí speciální pedagog, školní logoped. 1 % respondentů odpovědělo, že u nich logopedickou prevencí realizuje klinický logoped, a 3,2 % pedagogů zvolilo odpověď „jiné“.

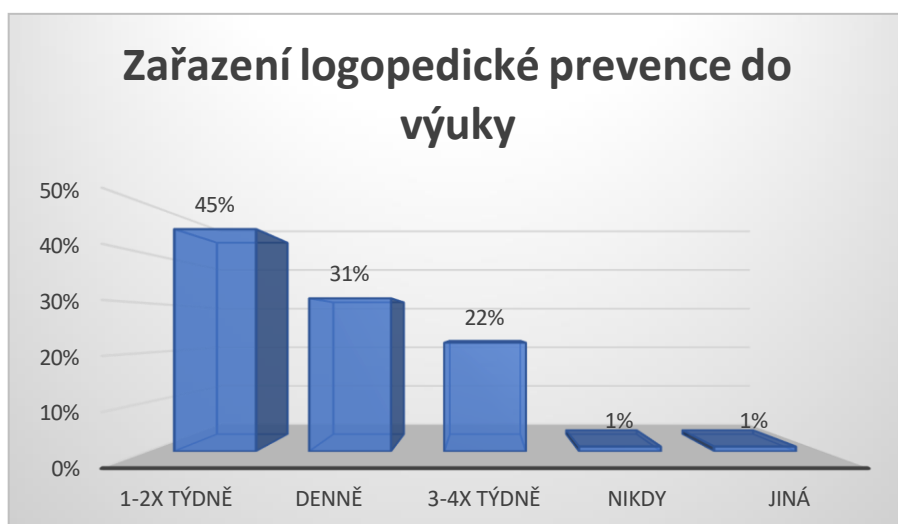
Otázka č. 6: Jak často zařazujete do výuky logopedickou prevenci?

Tabulka 6: Zařazení logopedické prevence do výuky

1-2x týdně	45 %
denně	31 %
3-4x týdně	22 %
nikdy	1 %
jiná	1 %

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf 6: Zařazení logopedické prevence do výuky

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

V tabulce č. 6 a v grafu č. 6 jsou prezentovány odpovědi respondentů na otázku č. 6, která je zaměřena na týdenní časovou dotaci logopedické prevence. V rozporu s požadavky RVP PV uvedlo 1 % respondentů, že logopedickou prevenci nezařazují. Vzhledem k počtu aktivit, které do logopedické prevence lze zahrnout, je tato odpověď nepravděpodobná. Nejvíce respondentů (45 %) uvádí, že logopedickou prevenci realizují minimálně 1-2x týdně. V souvislosti se zjištěními vyplývajícími z otázky č. 3 zůstává nejisté, zda respondenti vědí, které činnosti do logopedické prevence patří. 22 %

dotazovaných provádí logopedickou prevenci 3-4x týdně, 31 % pedagogů odpovědělo, že zařazuje logopedickou prevenci denně.

Otázka č. 7: Kolik času denně věnujete realizaci logopedické prevence?

Tabulka 7: Časová dotace věnovaná logopedické prevenci

v rámci celého dne	39 %
15-30 minut	37 %
v rámci logopedického kroužku	10 %
jiná	8 %
cca 45 minut	4 %
nikdy	2 %

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf 7: Časová dotace věnovaná logopedické prevenci

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

V tabulce č. 7 a v grafu č. 7 jsou prezentovány odpovědi respondentů na otázku č. 7. Ta je zaměřena na časovou dotaci určenou logopedické prevenci v rámci dne. Respondenti nejčastěji realizují logopedickou prevenci v rámci celého dne (39 %

dotazovaných). Druhou nejpočetnější skupinou pedagogů jsou ti, kteří věnují logopedické prevenci 15-30 minut denně (37 % respondentů). 10 % pedagogů aplikuje činnosti logopedické prevence v rámci logopedického kroužku a 4 % pedagogů věnují logopedické prevenci 45 minut denně. 2 % respondentů se logopedické prevenci nevěnují, 8 % dotazovaných zvolilo odpověď „jiná“.

Otázka č. 8: Jakým způsobem je realizována logopedická prevence ve Vaší mateřské škole?

Tabulka 8: Způsob realizace logopedické prevence

individuálně	36,40 %
frontálně (se všemi společně)	33,60 %
skupinově	25,90 %
jiná	4,20 %

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf 8: Způsob realizace logopedické prevence

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Odpovědi na otázku č. 8. vztahující se ke způsobu realizace logopedické prevence jsou prezentovány v tabulce č. 8 a v grafu č. 8. U této otázky bylo možné zvolit více

odpovědí. Odpovědi respondentů jsou velmi vyrovnané. Většina dotazovaných, přesněji 36,4 %, realizuje logopedickou prevenci individuálně. Výhodou takového postupu je, že má pedagog dostatek času na konkrétní dítě. 33,6 % pedagogů s dětmi pracuje frontálně, tedy se všemi společně. Logopedickou prevenci lze v takovém případě realizovat při různých hrách a aktivitách. Další variantou je práce ve skupině, tu jako odpověď zvolilo celkem 25,9 % respondentů. Odpověď „jiná“ zvolilo 4,2 % respondentů.

Otázka č. 9: Do jakých činností zapojujete logopedickou prevenci?

Tabulka 9: Činnosti využívané pro zapojení logopedické prevence

řízené činnosti	63 %
neřízené činnosti	33 %
jiná	4 %

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf 9: Činnosti využívané pro zapojení logopedické prevence

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Odpovědi na otázku č. 9 jsou prezentovány v tabulce č. 9 a v grafu č. 9. Nadpoloviční většina, přesněji 63 %, respondentů odpověděla, že logopedickou prevenci zapojuje nejčastěji do řízené činnosti. Může se jednat o komunikační kruhy, společné cvičení, zpívání u klavíru, dechová cvičení apod. Učitelem neřízené aktivity zvolilo jako odpověď 33 % pedagogů. 4 % dotazovaných zvolila odpověď „jiná“, ti zřejmě otázku buď nepochopili, nebo na ni nechtěli odpovědět.

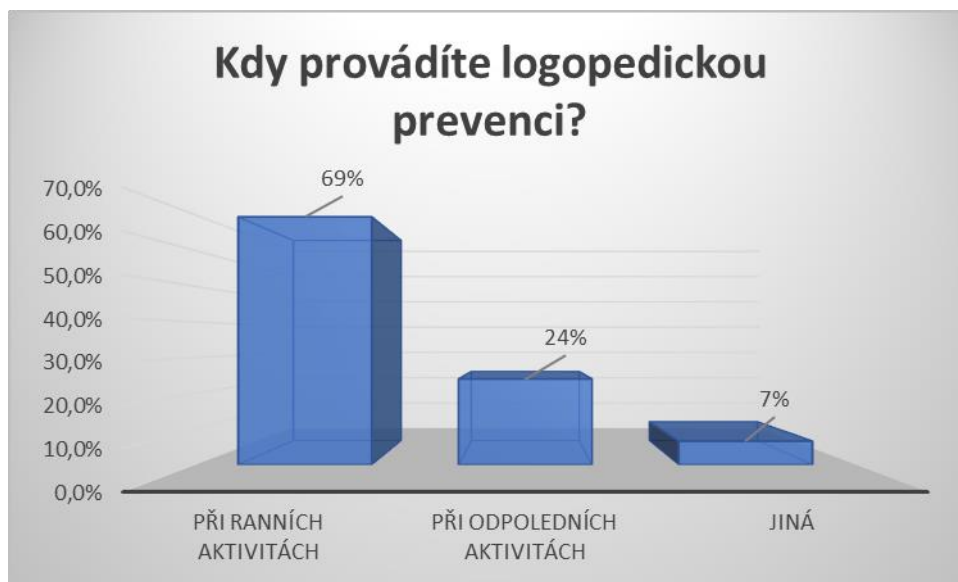
Otázka č. 10: Kdy provádíte logopedickou prevenci?

Tabulka 10: Realizace logopedické prevence v rámci denních aktivit

při ranních aktivitách	69 %
při odpoledních aktivitách	24 %
jiná	7 %

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf 10: Realizace logopedické prevence v rámci denních aktivit

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Odpovědi stovky respondentů na otázku č. 10 jsou prezentovány v tabulce č. 10 a v grafu č. 10. Při ranních aktivitách jsou děti čilejší, odpočínatější a velmi rychle se dokáží přizpůsobit. Tuto možnost zvolilo celkem 69 % dotazovaných. 24 % pedagogů odpovědělo, že s dětmi provádí logopedickou prevenci při odpoledních aktivitách. Zde se může jednat např. o logopedický kroužek, činnost po odpoledním odpočinku aj. Odpověď „jiná“ může znamenat vykonávání logopedické prevence jak dopoledne, tak i odpoledne. Tuto možnost preferovalo 7 % respondentů.

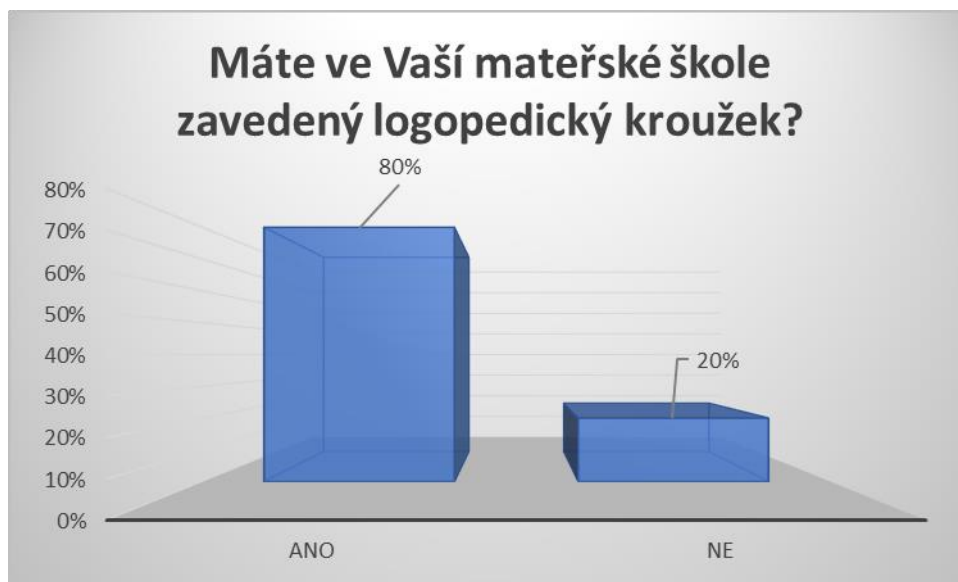
Otázka č. 11: Máte ve Vaší mateřské škole zavedený logopedický kroužek?

Tabulka 11: Logopedický kroužek

ano	80 %
ne	20 %

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf 11: Logopedický kroužek

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

V tabulce č. 11 a v grafu č. 11 jsou prezentovány odpovědi respondentů na otázku č. 11. 20 % pedagogů uvedlo, že logopedický kroužek v mateřské škole nemají. Jedná se zřejmě o mateřské školy, které nedisponují zaměstnancem kompetentním k jeho vedení. 80 % dotazovaných pracuje ve školkách, které mají zaveden logopedický kroužek, jenž se ukazuje jako velmi potřebný k logopedické prevenci.

Otázka č. 12: Jak často provádíte s dětmi dechová cvičení?

Tabulka 12: Realizace dechových a fonačních cvičení

1-2x týdně	38 %
každý den	35 %
3-4x týdně	23 %
nikdy	4 %

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf 12: Realizace dechových a fonačních cvičení

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

V tabulce č. 12 a v grafu č. 12 jsou prezentovány odpovědi respondentů na otázku č. 12, která je zaměřena na časovou dotaci věnovanou dechovým cvičením. Při dechových cvičeních se děti učí hospodařit s dechem, korigovat nádech a výdech. To je základním předpokladem pro správný vývoj jejich komunikačních schopností. Je možné, že někteří pedagogové nejsou seznámeni s dechovými technikami, a proto tato cvičení s dětmi neprovádějí (4 %). To je však v rozporu s požadavky RVP PV na logopedickou prevenci v rámci předškolního vzdělávání. 1-2x týdně aplikuje dechová cvičení do výuky 38 % respondentů. 35 % učitelů zařazuje dechová cvičení do práce s dětmi každý den.

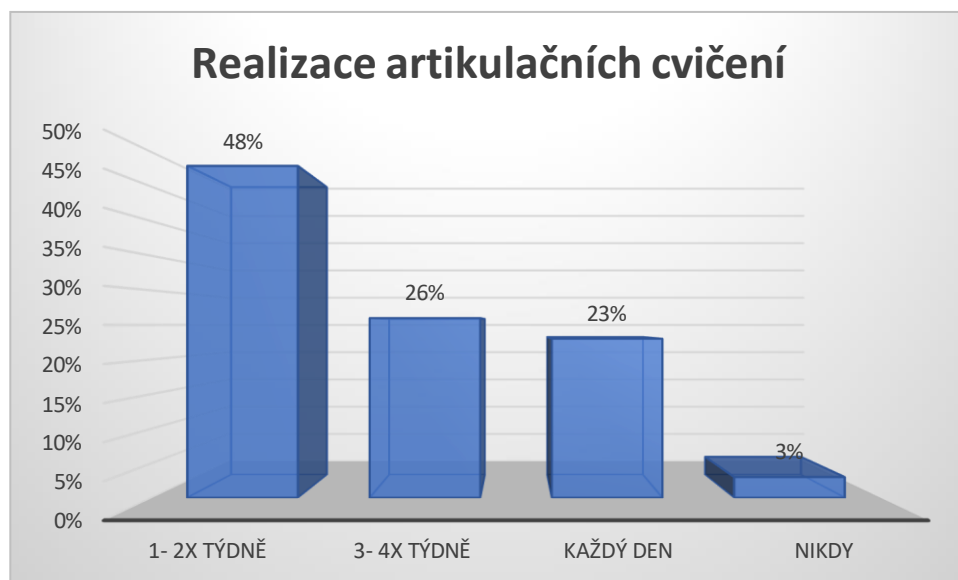
Otázka č. 13: Jak často provádíte s dětmi artikulační cvičení?

Tabulka 13: Realizace artikulačních cvičení

1-2x týdně	48 %
3-4x týdně	26 %
každý den	23 %
nikdy	3 %

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf 13: Realizace artikulačních cvičení

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Odpovědi respondentů na otázku č. 13, která je věnována časové dotaci určené k realizaci artikulačních cvičení, jsou prezentovány v tabulce č. 13 a v grafu č. 13. Artikulační cvičení jsou stejně jako cvičení dechová důležitá pro vývoj řeči. Nejčastěji pedagogové vybraných mateřských škol v Ústeckém kraji (48 % respondentů) provádějí artikulační cvičení 1-2x týdně. 23 % pedagogů je zařazuje do činností s dětmi každodenně a 26 % pedagogů 3-4x týdně. Skupina 3 % respondentů artikulační cvičení ze svého pedagogického působení úplně vynechává, což je opět v rozporu s požadavky RVP PV.

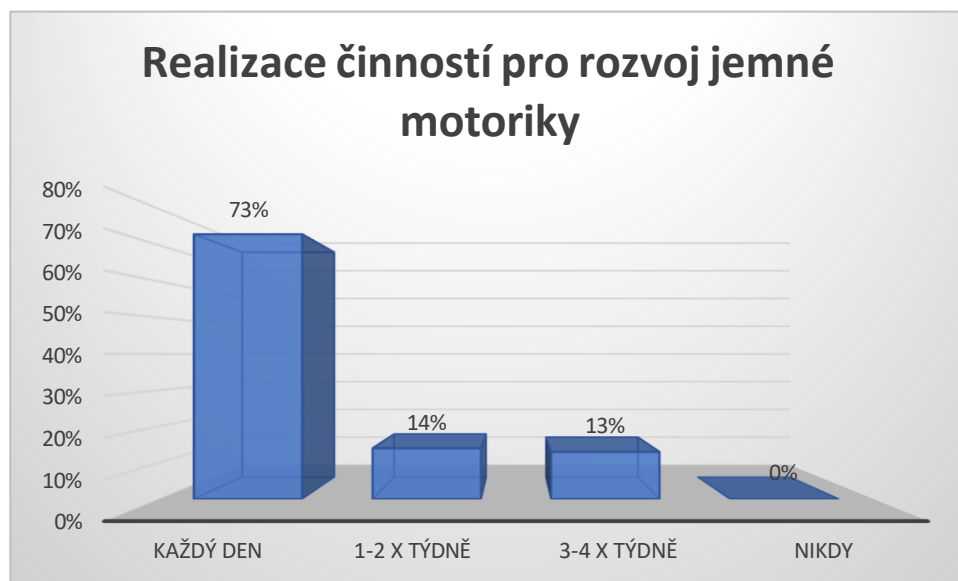
Otázka č. 14: Jak často provádíte s dětmi cvičení pro rozvoj jemné motoriky?

Tabulka 14: Realizace činností pro rozvoj jemné motoriky

každý den	73 %
1-2x týdně	14 %
3-4x týdně	13 %
nikdy	0 %

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf 14: Realizace činností pro rozvoj jemné motoriky

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Odpovědi dotazovaných na otázku č. 14, která je věnována časové dotaci určené k realizaci činností pro rozvoj jemné motoriky v rámci týdne, jsou prezentovány v tabulce č. 14 a v grafu č. 14. 73 % dotazovaných vykonává cvičení pro rozvoj jemné motoriky každý den. Zařazování těchto činností je běžné, neboť sem patří sem např. stříhání, lepení, navlékání korálků, stavění stavebnice nebo kreslení, tedy každodenní aktivity typické pro mateřské školy. 13 % pedagogů odpovědělo, že cvičení provádí s dětmi 3-4x týdně, 14 % pedagogů pak 1-2x týdně. Všichni respondenti tak činí v souladu s RVP PV, který cvičení pro rozvoj jemné motoriky uvádí jako dílčí vzdělávací cíl v oblasti Dítě a jeho tělo.

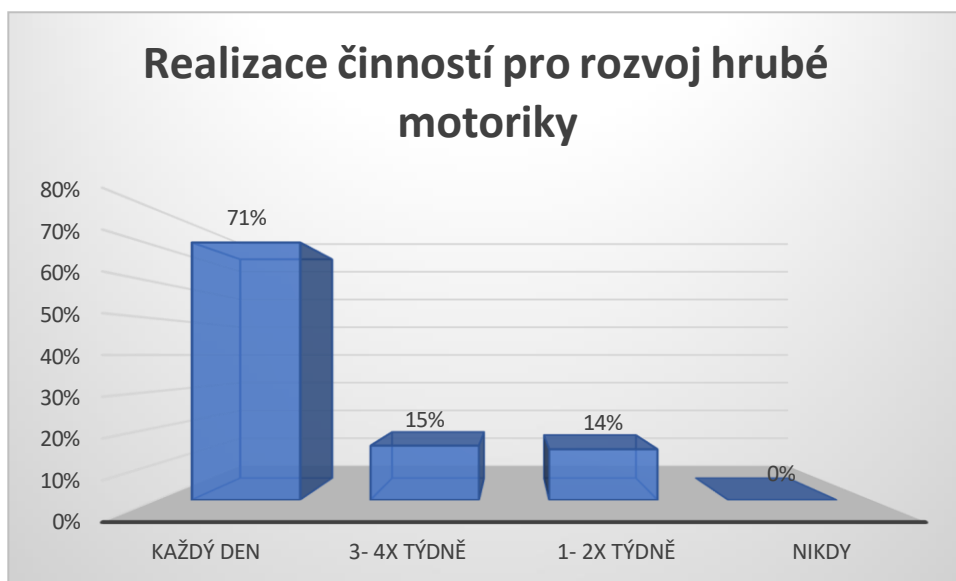
Otázka č. 15: Jak často provádíte s dětmi cvičení pro rozvoj hrubé motoriky?

Tabulka 15: Realizace cvičení pro rozvoj hrubé motoriky

každý den	71 %
3-4x týdně	15 %
1-2x týdně	14 %
nikdy	0 %

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf 15: Realizace činností pro rozvoj hrubé motoriky

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Odovědi respondentů na otázku č. 15, která je věnována časové dotaci určené k realizaci aktivit pro rozvoj hrubé motoriky v rámci týdne, jsou prezentovány v tabulce č. 15 a v grafu č. 15. 71 % dotazovaných vykonává cvičení pro rozvoj hrubé motoriky každý den. Jedná se o různá pohybová cvičení, překážkové dráhy, chůzi po nerovnoměrném povrchu aj. 15 % pedagogů zařazuje takové aktivity 3-4x týdně, 14 % pedagogů pouze 1-2x týdně. I v tomto případě postupují všichni pedagogové v souladu s RVP PV, který cvičení pro rozvoj hrubé motoriky začleňuje do dílčích vzdělávacích cílů v oblasti Dítě a jeho tělo.

Otázka č. 16: Jak často provádíte s dětmi cvičení pro rozvoj zrakového vnímání?

Tabulka 16: Realizace činností pro rozvoj zrakového vnímání

1-2x týdně	33 %
3-4x týdně	33 %
každý den	31 %
nikdy	3 %

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf 16: Realizace činností pro rozvoj zrakového vnímání

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Odovědi na otázku č. 16 týkající se rozvoje zrakového vnímání jsou prezentovány v tabulce č. 16 a v grafu č. 16. Celkem 33 % dotazovaných v dotazníkovém šetření odpovědělo, že zraková cvičení provádějí s dětmi 1-2x týdně. Stejný počet respondentů zařazuje aktivity pro rozvoj zrakového vnímání 3-4x týdně, 31 % respondentů každodenně. Pouze 3 % respondentů zraková cvičení z práce s dětmi vynechávají, a tedy jednají v rozporu s RVP PV, který do vzdělávací nabídky smyslové hry (tedy i hry pro rozvoj zrakového vnímání) zařazuje.

Otázka č. 17: Jak často provádíte s dětmi cvičení pro rozvoj sluchového vnímání?

Tabulka 17: Realizace činností pro rozvoj sluchového vnímání

1-2x týdně	43 %
každý den	28 %
3-4x týdně	28 %
nikdy	1 %

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf 17: Realizace činností pro rozvoj sluchového vnímání

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Odpovědi dotazovaných na otázku č. 17, která se věnuje četnosti činností pro rozvoj sluchového vnímání, jsou prezentovány v tabulce č. 17 a v grafu č. 17. Cvičení pro rozvoj sluchového vnímání je potřebné zařazovat do činností nabízených v mateřské škole nejen v rámci logopedické prevence. Celkem 43 % respondentů odpovědělo, že taková cvičení využívá ve výuce 1-2x týdně, 28 % pedagogů je zařazuje 3-4x týdně a stejné procento respondentů každý den. 1 % respondentů sluchová cvičení ze svého pedagogického působení zcela vynechává, což je v rozporu s RVP PV, který zdůrazňuje nutnost rozvoje všech smyslů, tedy i sluchového vnímání.

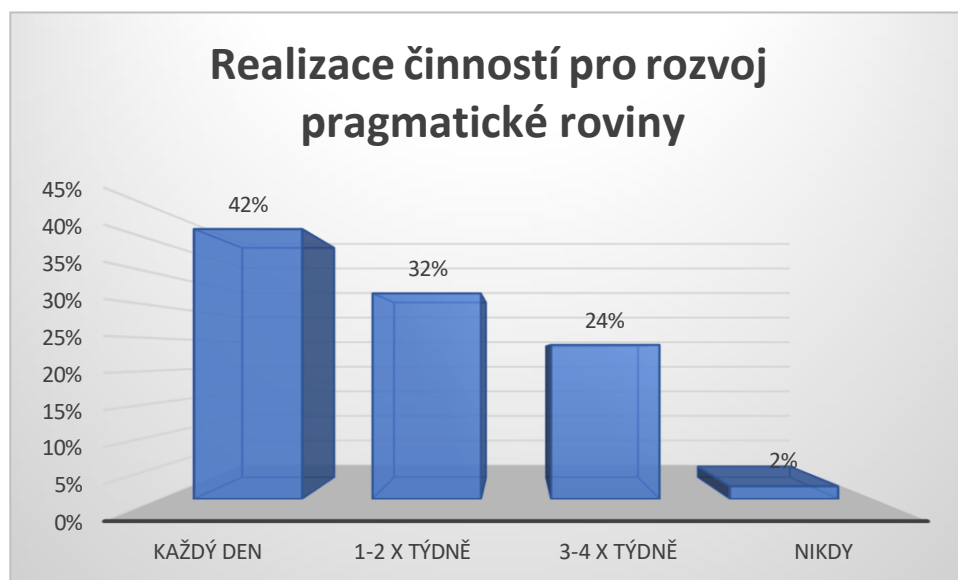
Otázka č. 18: Jak často zařazujete činnosti pro rozvoj pragmatické roviny řeči?

Tabulka 18: Realizace činností pro rozvoj pragmatické roviny

každý den	42 %
1-2x týdně	32 %
3-4x týdně	24 %
nikdy	2 %

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf 18: Realizace činností pro rozvoj pragmatické roviny

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

V tabulce č. 18 a v grafu č. 18 jsou prezentovány odpovědi respondentů na otázku č. 18, která se zabývá realizací činností napomáhajících rozvoji pragmatické roviny. Nejvíce respondentů (42 %) uvedlo, že tuto rovinu rozvíjí u dětí každý den. 32 % pedagogů zvolilo odpověď 1-2x týdně, 24 % respondentů pak 3-4x týdně. 2 % respondentů postupují v rozporu s RVP PV, když aktivity na podporu rozvoje pragmatické roviny zcela vypouští.

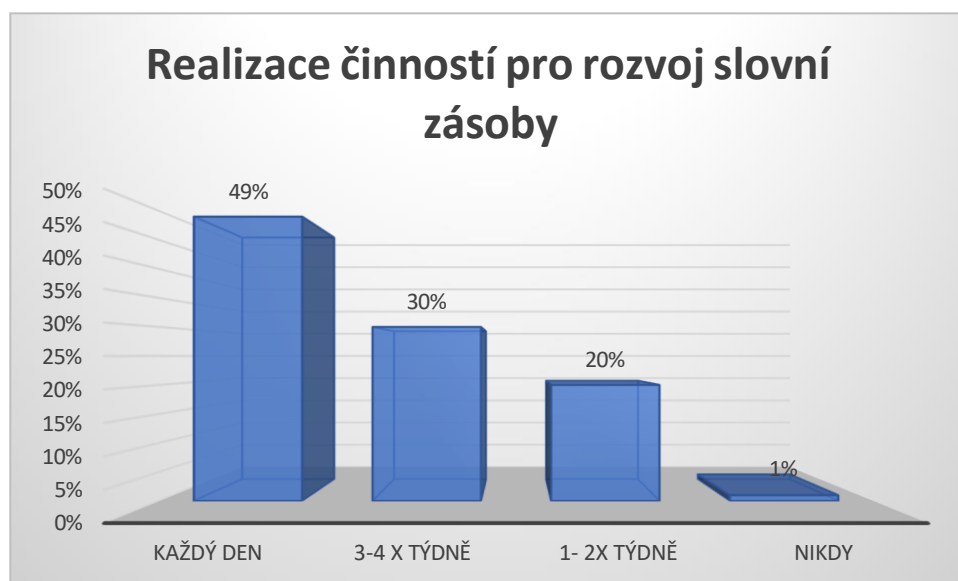
Otázka č. 19: Jak často zařazujete činnosti pro rozvoj aktivní a pasivní slovní zásoby?

Tabulka 19: Realizace činností pro rozvoj slovní zásoby

každý den	49 %
3-4x týdně	30 %
1-2x týdně	20 %
nikdy	1 %

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf 19: Realizace činností pro rozvoj slovní zásoby

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Odpovědi respondentů na otázku č. 19, která se věnuje realizaci činností pro rozvoj aktivní a pasivní slovní zásoby, jsou prezentovány v tabulce č. 19 a v grafu č. 19. Slovní zásobu (tedy lexikálně-sémantickou rovinu) dítěte lze rozvíjet hravou formou a při různých aktivitách. Nejvíce pedagogů (49 %) odpovědělo, že činnosti pro rozvoj slovní zásoby zařazují do každodenního programu, 30 % pedagogů tak činí 3-4x týdně a 20 % respondentů 1-2x týdně. 1 % dotazovaných nepodporuje podle svého mínění rozvoj slovní zásoby vůbec, čímž se dostává do rozporu nejen s požadavky RVP PV, ale také se standardním vnímáním úlohy pedagoga v rozvoji dítěte.

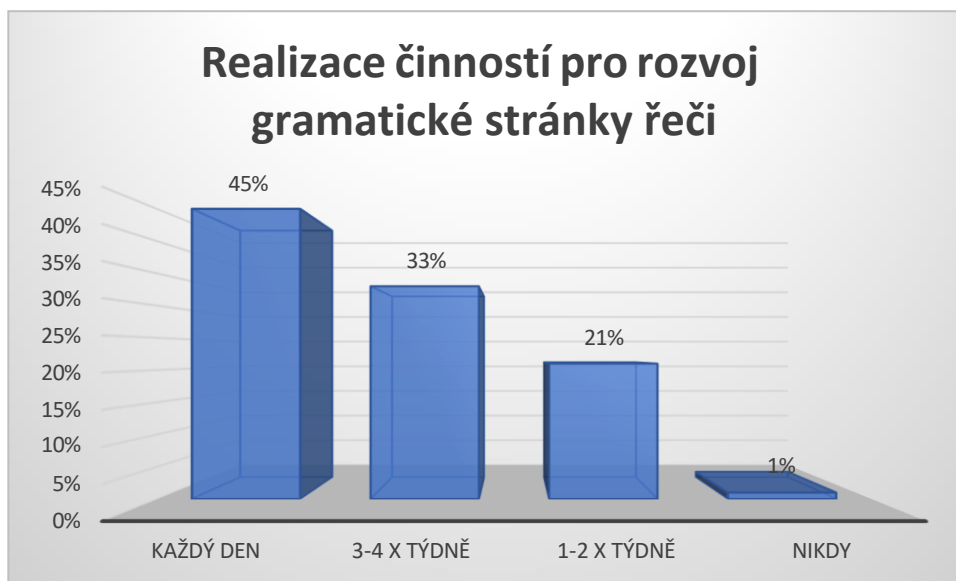
Otázka č. 20: Jak často zařazujete činnosti pro rozvoj gramatické stránky řeči? (např. tvoření jednotného x množného čísla, mužského x ženského rodu aj.)

Tabulka 20: Realizace činností pro rozvoj gramatické stránky řeči

každý den	45 %
3-4x týdně	33 %
1-2x týdně	21 %
nikdy	1 %

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf 20: Realizace činností pro rozvoj gramatické stránky řeči

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

V tabulce č. 20 a v grafu č. 20 jsou prezentovány odpovědi respondentů na otázku č. 20, která je zaměřena na rozvoj gramatické stránky řeči (morfologicko-syntaktické roviny). Tyto činnosti se různí s ohledem na věk dítěte. Nejvíce respondentů uvedlo, že aktivity pro rozvoj této roviny zařazuje do vzdělávacích činností každý den. Tuto odpověď označilo 45 % pedagogů. Celkem 33 % dotazovaných tak činí 3-4x týdně, 21 % pedagogů na rozvoj morfologicko-syntaktické roviny dítěte působí 1-2x týdně. V rozporu s RVP PV postupuje 1 % pedagogů, kteří takové aktivity nezařazují vůbec. Zde se nabízí otázka, zda tak činí záměrně, nepochopili otázku, či například nechtěli odpovědět.

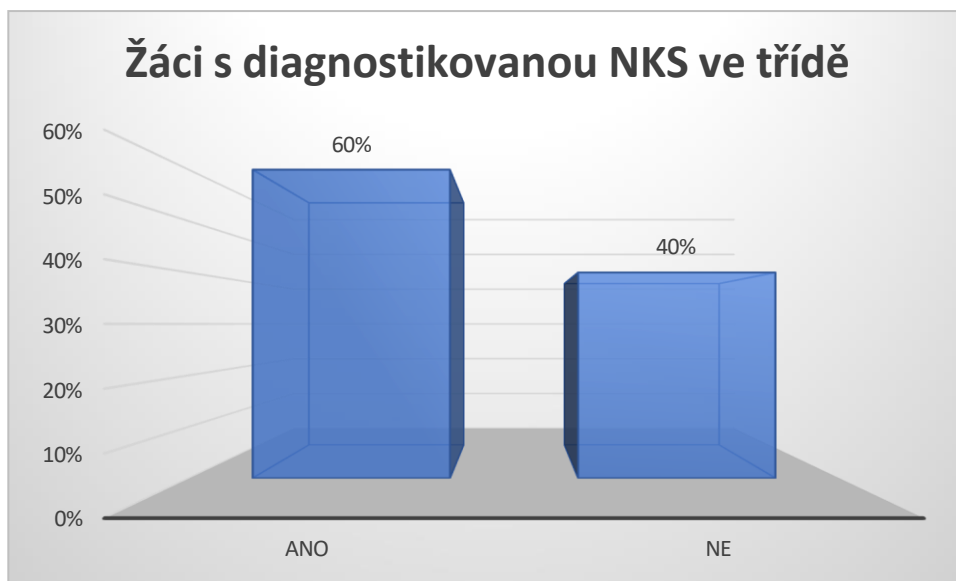
Otázka č. 21: Máte ve třídě děti s diagnostikovanou narušenou komunikační schopností (NKS)?

Tabulka 21: Žáci s diagnostikovanou NKS ve třídě

ano	60 %
ne	40 %

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf 21: Žáci s diagnostikovanou NKS ve třídě

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

V tabulce č. 21 a v grafu č. 21 jsou prezentovány odpovědi respondentů na otázku č. 21, která zjišťuje, zda mají respondenti ve svých třídách žáky s narušenou komunikační schopností. 60 % dotazovaných uvedlo, že jejich třídu navštěvuje minimálně jedno dítě s NKS, zbytek respondentů uvedl, že ve své třídě žádné takové dítě nemají.

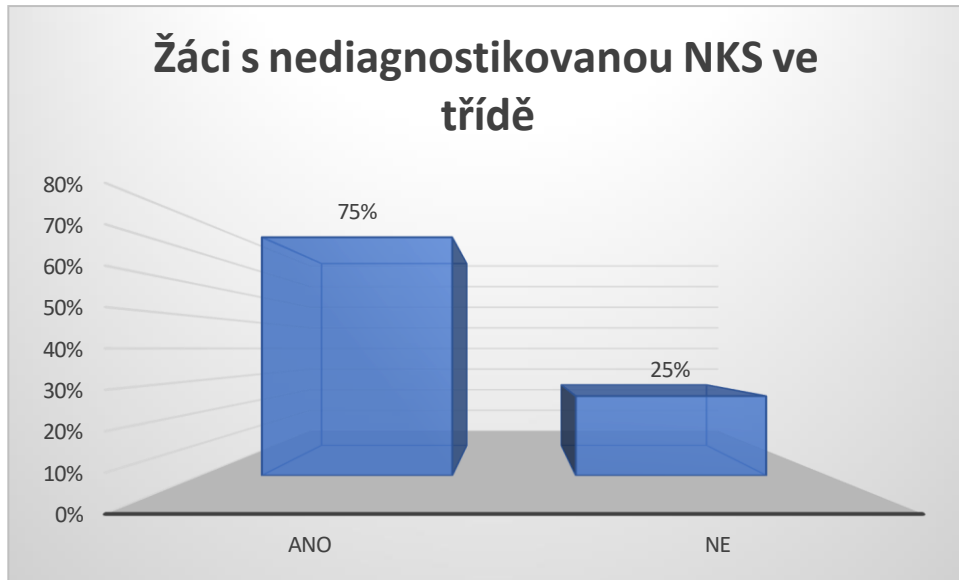
Otázka č. 22: Myslíte si, že Vaši třídu navštěvují děti s nediodagnostikovanou narušenou komunikační schopností?

Tabulka 22: Žáci s nediodagnostikovanou NKS ve třídě

ano	75 %
ne	25 %

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf 22: Žáci s nedagnostikovanou NKS ve třídě

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

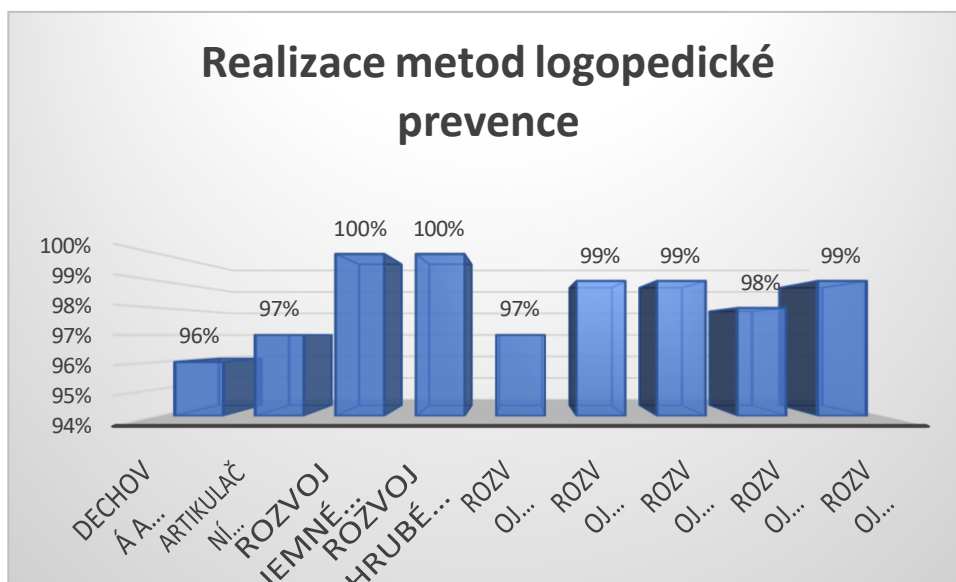
V tabulce č. 22 a v grafu č. 22 jsou prezentovány odpovědi respondentů na otázku č. 22, zda se domnívají, že jejich třídu navštěvují žáci s nedagnostikovanou narušenou komunikační schopností. Ze 100 respondentů se celkem 75 % domnívá, že jejich třídu navštěvují i děti s nedagnostikovanou NKS. Námětem pro další zkoumání by mohla být otázka, jak v takovém případě pedagog má postupovat/postupuje (zda doporučil zákonným zástupcům dětí logopedické vyšetření) a jak vypadá celková situace (zda např. dítě již čeká na logopedické vyšetření). 25 % respondentů nemá podezření, že se v jejich třídě nachází žák/žáci s nedagnostikovanou NKS.

Tabulka 23: Realizace metod logopedické prevence

dechová a fonační cvičení	96 %
artikulační cvičení	97 %
rozvoj jemné motoriky	100 %
rozvoj hrubé motoriky	100 %
rozvoj zrakového vnímání	97 %
rozvoj sluchového vnímání	99 %
rozvoj lexikálně-sémantické roviny	99 %
rozvoj pragmatické roviny	98 %
rozvoj morfologicko-syntaktické roviny	99 %

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

Graf 23: Realizace metod logopedické prevence

Zdroj: Autorka práce, 2022 (vlastní šetření)

V tabulce č. 23 a v grafu č. 23 jsou sumarizovány odpovědi na otázky č. 12-20, které se vztahují přímo k realizaci metod logopedické prevence. Počítáno bylo s odpověďmi, které určují realizaci logopedické prevence minimálně 1-2x týdně a výše. 100 % respondentů realizuje (minimálně 1x týdně) cvičení pro rozvoj jemné a hrubé motoriky, 99 % dotazovaných provádí činnosti k rozvoji sluchového vnímání, k rozvoji lexikálně-sémantické roviny a morfologicko-syntaktické roviny (minimálně 1x týdně). 98 % dotazovaných do činnosti zapojuje aktivity pro rozvoj pragmatické roviny (minimálně 1x týdně). 97 % pedagogů realizuje minimálně 1x týdně artikulační cvičení a cvičení pro rozvoj zrakového vnímání. Dechová cvičení provádí minimálně jednou týdně 96 % pedagogů.

4.4.2 Analýza rozhovorového šetření

Vyhodnocení rozhovorového šetření dle výzkumných otázek

Cílem této části práce je zpracování rozhovorů s pěti informanty metodou otevřeného kódování získaných dat a analýzy. Přepisy rozhovorů jsou uvedeny v příloze A a jsou anonymní. Kódování je rozděleno do sedmi kategorií totožných s výzkumnými otázkami.

Jednotlivým částem rozhovorů byly přiřazeny kódy, dále byly rozděleny do konceptů a z nich byly analyzovány odpovědi na výzkumné otázky.

Informant č. 1 pochází z Ústeckého kraje, konkrétně z Lounska, ve kterém se taktéž nachází mateřská škola, v níž pracuje. Délka praxe tohoto pedagoga je delší než 15 let.

Informant č. 2 pochází z Ústeckého kraje, konkrétně z Teplicka, ve kterém se taktéž nachází mateřská škola, v níž pracuje. Délka praxe tohoto pedagoga je 12 let.

Informant č. 3 pochází z Ústeckého kraje, konkrétně z Mostecka, ve kterém se taktéž nachází mateřská škola, v níž pracuje. Délka praxe tohoto pedagoga je delší než 12 let.

Informant č. 4 pochází z Ústeckého kraje, a to přímo z Ústecka, ve kterém se taktéž nachází mateřská škola, v níž pracuje. Délka praxe tohoto pedagoga je 10 let.

Informant č. 5 pochází z Ústeckého kraje, konkrétně z Lounska, ve kterém se taktéž nachází mateřská škola, v níž pracuje. Délka praxe tohoto pedagoga je 5 let.

Výzkumná otázka č. 1: Jaké nejvyšší dosažené vzdělání mají pedagogové v oblasti logopedické prevence?

Kategorie: Dosažené vzdělání

Koncept:

Vysokoškolské: 1

Vyšší: 2

Středoškolské: 2

Logopedický kurz: 5

Na tuto otázku při rozhovoru odpověděli všichni pedagogové, že jejich nejvyšším vzděláním dosaženým v oblasti vzdělávání dětí s NKS je logopedický kurz, tedy mají pozici logopedického preventisty. Informantka č. 2 studovala vysokou školu a informantka č. 3 vyšší odbornou školu. Přestože obě získaly určité penzum vědomostí z dané problematiky, ani jedna z nich neskládala státní zkoušku z logopedie. Informantka č. 5 je absolventkou vyšší školy pedagogické. Informantka č. 4 uvedla, že ji v nadcházejícím semestru čeká zakončení studia na vysoké škole a má v plánu státní zkoušku z logopedie vykonat. Z tohoto zjištění vyplývá, že většina informantů po studiu na střední škole zvolila jako další krok studium na vysoké či vyšší škole, které jsou zaměřené na vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami (tedy i dětí s NKS), kde tito pedagogové vybraných mateřských škol dále rozšiřovali své znalosti, kompetence a dále se sebevzdělávali.

Výzkumná otázka č. 2: Kdo zajišťuje ve vybraných mateřských školách logopedickou prevenci?

Kategorie: Prevence

Koncept: Odborníci prevence

Logopedičtí preventisté: 5

Pedagogové: 5

Školní logoped: 1

Na tuto otázku všechny informantky odpověděly, že logopedickou prevenci v jejich mateřských školách provádí jak logopedický preventista, tak pedagožky, které nemají žádné rozšiřující vzdělání v dané problematice. Informantka č. 2 uvedla, že jejich mateřskou školu navštěvuje školní logoped a taktéž se na logopedické prevenci podílí. Informantka č. 1 uvedla, že mateřskou školu navštěvuje speciální pedagog, tedy školní logoped, který provádí depistáže dětí s NKS, konzultace s pedagogy a poskytuje jim potřebné informace. V ostatních případech jsou děti odkazovány do ordinace logopeda. Pedagogové často přiznávali, že by spolupráci s logopedem v mateřské škole uvítali. Každé mateřské škole lze tedy doporučit spolupráci s logopedem, který pedagogům v dané problematice nejen poradí, ale zároveň svým působením zvýší kvality nabízených služeb v MŠ.

Výzkumná otázka č. 3: Jak pedagogové mateřských škol organizují výuku logopedické prevence?

Kategorie: Logopedická prevence

Koncept: Organizace výuky

Frontálně: 4

Individuálně: 2

Skupinově: 1

Čtyři dotazovaní informanti odpověděli, že logopedická výuka v jejich MŠ je frontální, tedy se účastní všechny děti zároveň. Informantka č. 4 ve své odpovědi doplnila, že vzhledem k velkému počtu dětí ve třídě (28 dětí) individuální logopedickou prevenci zařazuje velmi zřídka. Informantka č. 5 dále uvedla, že logopedickou prevenci provádí taktéž 2x týdně individuálně, a to konkrétně s dětmi, které mimo MŠ navštěvují logopeda. Na tuto otázku informantka č. 3 odpověděla, že logopedickou prevenci aplikuje pouze individuálně, či skupinově. Zde je možné, že otázku nepochopila, či neví, jaké aktivity patří do logopedické prevence v mateřské škole.

Výzkumná otázka č. 4: Realizují pedagogové vybraných mateřských škol logopedickou prevenci při řízených činnostech, neřízených činnostech, či jako alternativu obou?

Kategorie: Logopedická prevence

Koncept: Časová dotace prevence

Řízené činnosti: 5

Neřízené činnosti: 4

Alternativa obou: 4

Informantky zařazují podle svých vyjádření logopedickou prevenci do řízených i neřízených činností. Pouze jedna z informantek, konkrétně informantka č. 3, uvedla, že provádí logopedickou činnost při řízených činnostech a neřízenou část výuky ponechává pouze spontánní hře. Informantce č. 3 lze doporučit, aby zařadila do vzdělávací nabídky aktivity, které jsou z pohledu dítěte spontánní. Je možné např. před příchodem dětí do třídy připravit na stůl pomůcky pro rozvoj jemné motoriky (puzzle, navlékání korálků, modelínu aj.), pro rozvoj hrubé motoriky lze zařadit překážkovou dráhu apod.

Výzkumná otázka č. 5: Kdy pedagogové vybraných mateřských škol realizují logopedickou prevenci v rámci dne (ranní/odpolední aktivity)?

Kategorie: Prevence

Koncept: Časová dotace

Ranní aktivity: 5

Odpolední aktivity: 2

Na tuto otázku informanti č. 1, 3 a 5 odpověděli, že realizují logopedickou prevenci v ranních hodinách. Obvyklé ranní aktivity, jako je např. komunikační kruh, jsou vhodné k frontálnímu působení pedagoga, kdy provádí logopedickou prevenci se všemi dětmi zároveň. Při ranních činnostech lze logopedickou prevenci zapojit i do skupinových činností (sluchové pexeso, překážková dráha) či s dítětem pracovat individuálně (záměrné působení na jednotlivé jazykové roviny, navlékání korálků aj.).

Informanti č. 4 a 2 zařazují tyto činnosti v rámci celého dne, tedy i při odpoledních činnostech. Při těch bývá většinou ve třídě méně dětí, čehož je možno využít k frontálnímu, skupinovému či individuálnímu preventivnímu působení pedagoga.

Výzkumná otázka č. 6: Jaké vhodné aktivity využívají pedagogové vybraných mateřských škol při logopedické prevenci?

Kategorie: Prevence

Koncept: Aktivity prevence

Jemná motorika: 4

Hrubá motorika: 4

Zrakové vnímání: 3

Sluchové vnímání: 4

Artikulační cvičení: 5

Dechová a fonační cvičení: 4

Morfologicko-syntaktická rovina: 4

Slovní zásoba: 5

Fonematická roviny: 4

Pragmatická rovina: 4

Tuto kategorii tvoří aktivity vhodné pro rozvoj řeči. Informanti č. 1, 4 a 5 v rozhovoru uvádějí, že do výuky zařazují všechny zmíněné aktivity. Informantka č. 2 taktéž využívá všech metod, v rozhovoru však neuvádí cvičení podporující zrakové vnímání, která jsou taktéž důležitá při logopedické prevenci. V odpovědích informantky č. 3 byly preventivní aktivity z větší části opomenuty, lze jí tedy doporučit rozšíření znalostí v oblasti logopedické prevence např. nastudováním odborné literatury.

Výzkumná otázka č. 7: Jak často pedagogové vybraných mateřských škol zařazují vhodné aktivity pro rozvoj řeči?

Kategorie: Prevence

Koncept: Časová dotace

Každý den: 3

3-4x týdně: 2

Na tuto otázku celkem tři informanti odpověděli, že jednotlivé aktivity vhodné k rozvoji řeči zařazují každý den. Informant č. 5 se věnuje logopedické prevenci cca 10 minut denně, přičemž tato časová dotace je 2x týdně prodloužena. Dále svou odpověď konkretizuje: např. dechovým cvičením věnuje 5 minut, zpěvu 10 minut, volí i činnosti, které trvají 15 minut. Informanti č. 3 a 4 dále své odpovědi nekonkretizovali. Informant č. 3 uvedl, že se logopedické prevenci věnuje 3x týdně cca 15 minut. Informant č. 1 logopedickou prevenci zařazuje 3-4x týdně, každému jednotlivému cvičení se věnuje zhruba 10-15 minut.

Závěr

Z analýzy rozhovorového šetření lze vyvodit, že informantky nemají stoprocentní znalosti v problematice logopedické prevence, případně že i přes nabyté vědomosti není jejich logopedické působení ucelené.

4.4.3 Analýza dokumentů

Pro analýzu dokumentů byly využity školní vzdělávací programy dvou mateřských škol z Ústeckého kraje, ve kterých působí informanti z rozhovorového šetření. Tyto dokumenty jsou analyzovány v oblasti logopedické prevence, jejích metod a taktéž z hlediska souladu s RVP PV. První mateřská škola se nachází v obci Hrobčice, druhá v obci Bitozeves.

Analýza dokumentu č. 1: ŠVP Mateřské školy Hrobčice

ŠVP této školky se nazývá „Kouzelnými vrátky pospěš s námi do pohádky“. ŠVP obsahuje veškeré základní náležitosti, které ukládá RVP a které jsou chronologicky a logicky řazeny.

Dle RVP PV je potřebná strukturalizace ŠVP do jednotlivých integrovaných bloků (IB). Tyto IB na sebe vzájemně navazují a tvoří výčet aktivit a činností, které jsou navrhnuty tak, aby byly pro děti přínosné a děti jejich prostřednictvím získaly zkušenosti, které budou moci aplikovat v dalším životě. Toto kritérium mateřská škola splňuje, vzdělávací nabídka ŠVP je tvořena čtyřmi bloky, které jsou dále členěny na jednotlivá témata. Bloky jsou vhodně nazvány podle ročních období, vzájemně se prolínají, každý z těchto bloků obsahuje všechny vzdělávací oblasti. Integrované bloky jsou pro celou MŠ stejné. Zde by bylo možné doporučit, aby byla nabídka IB upravena a pečlivěji zaměřena na jednotlivé věkové kategorie dětí vzhledem k jejich schopnostem (např. vzdělávací nabídka na měsíc září zařazuje správný úchop nůžek, ten však pro dvouleté děti, které mateřskou školu též navštěvují, není zcela prioritní).

ŠVP a logopedická prevence

V rámci dokumentu jsou v integrovaných blocích vypsány dílčí cíle, které souvisí s celkovým rozvojem dítěte, ale i s působením pedagoga při logopedické prevenci. Mezi tyto dílčí cíle řadíme: rozvoj jemné a hrubé motoriky, rozvoj řečových/mluvních dovedností, rozvoj verbálního/neverbálního sdělování, rozvoj vyjadřování, rozvoj všech smyslů, rozvíjení komunikačních schopností aj. Dílčí cíle jsou naplňovány pomocí vzdělávací nabídky, tedy činnostmi, které pedagog dítěti nabízí. Mezi tyto činnosti řadíme: artikulační cvičení, dechová a relaxační cvičení, rozvíjení dovedností v oblasti jemné a hrubé motoriky, smyslové hry, hry se slovy, vokální činnosti, společné diskuse, rozhovory, konverzace, aj. Tyto činnosti směřují k očekávaným výstupům. ŠVP dále popisuje spolupráci s externím speciálním logopedem, který v mateřské škole působí, provádí zde depistáž a následnou logopedickou intervenci. Pedagožka naplňováním těchto aktivit uplatňuje své znalosti v této problematice a taktéž působí v souladu se ŠVP a RVP PV. Dokument v oblasti logopedické prevence dále popisuje spolupráci se speciálním pedagogem.

Analýza dokumentu č. 2: ŠVP Mateřské školy Bitozeves

Tato mateřská škola se nachází v Ústeckém kraji, konkrétně v okrese Louny. Mateřská škola je součástí základní školy a disponuje dvěma třídami, které navštěvuje 43 dětí. Školní vzdělávací program této mateřské školy se nazývá „Se sovičkami za poznáním“ a vypracovala ho vedoucí učitelka MŠ. Osobou odpovědnou za tvorbu tohoto dokumentu je však dle RVP PV ředitel dané mateřské školy.

Struktura ŠVP je vypracována v souladu s RVP, tedy obsahuje veškeré základní náležitosti. ŠVP školky je rozdělen do jednotlivých vzdělávacích bloků, které na sebe navazují. Celkem deset integrovaných bloků popisuje dílčí cíle, očekávané výstupy a konkretizované výstupy. IB dále tvoří podklad pro tvorbu týdenních vzdělávacích plánů a jejich témata.

ŠVP a logopedická prevence

V tomto ŠVP se lze dočíst o pravidelném zařazování logopedických chviliek do vzdělávacích aktivit. Dokument dále obsahuje zmínku o kroužku angličtiny, která je dle autorky ŠVP přínosem pro děti s logopedickými vadami. Děti při výuce cizího jazyka objevují nové hlásky, kterými mateřský jazyk nedisponuje, a tím provádí gymnastiku mluvidel. V rámci ŠVP jsou v jednotlivých integrovaných blocích vypsány dílčí cíle, z nichž některé se týkají působení pedagoga při logopedické prevenci. Jde konkrétně o následující cíle: rozvoj řečových schopností, rozvoj a užívání všech smyslů, rozvoj zájmu o verbální a neverbální komunikaci. ŠVP však oproti zvyklostem neobsahuje vzdělávací nabídku činností, pomocí nichž jsou realizovány dílčí cíle, ani další popis logopedické prevence.

Závěr

Z rozboru dokumentů vyplývá, že informanti mají zapojovat vhodné aktivity pro rozvoj řeči do své pedagogické praxe. Podrobný popis těchto aktivit mají k dispozici právě ve zmíněném dokumentu, taktéž RVP PV.

Komplexní odpovědi na výzkumné otázky a doporučení pro pedagogickou praxi

Hlavním cílem praktické části bylo zmapovat, zda pedagogové vybraných mateřských škol v Ústeckém kraji realizují logopedickou prevenci, případně v jakém rozsahu, na jaké úrovni a na základě jakého vzdělání.

Ze získaných dat vyplývá, že logopedická prevence je v mateřských školách v Ústeckém kraji realizována (viz graf č. 23 v dotazníkovém šetření, který se vztahuje k poskytování primární logopedické prevence, a odpovědi informantů z rozhovorového šetření). Analýza ŠVP dvou vybraných MŠ prokázala, že součástí výuky mají být aktivity vhodné pro rozvoj řeči. Z porovnání odpovědí v dotazníkovém šetření, rozhovorovém šetření a analýzy dokumentů lze soudit, že někteří pedagogové neprovádějí v dostatečné míře doporučené aktivity popsané ve vzdělávacích dokumentech. Tím se jejich způsob vedení dětí v MŠ dostává do rozporu jak se ŠVP, tak s RVP PV. Je otázkou, jak tento nezájem o logopedickou prevenci řešit. Jednou z možností je zvyšování kvalifikace všech pedagogických pracovníků předškolního vzdělávání např. absolvováním logopedického kurzu. Dále by bylo například možné zařadit do středoškolského studia pedagogických věd předmět „základy logopedické prevence“. Rozšířeným vzděláváním v tomto oboru by se vyřešila problematika nekvalifikovaných pracovníků a zvýšila by se kvalita nabízených vzdělávacích podmínek v předškolním vzdělávání. Zároveň by bylo vhodné, aby si pedagogové MŠ povinně nastudovali základní dokumenty pro předškolní vzdělávání (konkrétně RVP PV a ŠVP) a aby následně probíhaly pravidelné rozhovory a rozbory těchto dokumentů s řediteli MŠ. Není přípustné, aby se mezi pedagogy objevili jedinci, kteří pracují v rozporu právě s těmito dokumenty. Přínosem pro jejich pedagogickou praxi by mohly být také kurzy zaměřené na jednotlivé aktivity používané při preventivním působení pedagoga na rozvoj řeči (např. kurz zaměřený na rozvoj jemné či hrubé motoriky, kurz zaměřený na artikulační cvičení aj.). Pedagog se na kurzu může dozvědět řadu nových informací a podělit se o své zkušenosti s kolegy. Pro zvýšení kvality aktivit nabízených v mateřské škole je vhodná spolupráce se školním logopedem, který již v mateřské škole může provádět depistáže zaměřené na děti s NKS. Působení logopeda přímo v mateřské škole je přínosné především z hlediska jeho přímé spolupráce s pedagogem či jiným odborným zaměstnancem školy. Logoped může konzultovat osobně své poznatky, diagnózy a následná doporučení s pedagogem a poskytovat mu supervizi a odborné vedení.

Výzkumné otázky

1. Jaké nejvyšší dosažené vzdělání mají pedagogové vybraných mateřských škol v oblasti logopedické prevence?

Odpověď na tuto otázku nalezneme v grafu č. 2. 30 % dotazovaných má logopedický kurz, 8 % pedagogů absolvovalo bakalářské studium se zaměřením na poruchy komunikace, 6 % dotazovaných vykonalo státní závěrečnou zkoušku z logopedie (speciální pedagog), magisterské studium zakončené státní závěrečnou zkouškou z logopedie a surdopedie (školní logoped) absolvovala 4 % dotazovaných. Celoživotní vzdělávání podstupují 3 % dotazovaných, 1 % pedagogů uvedlo, že disponuje jiným vzděláním než výše uvedeným. 38 % pedagogů nemá žádné vzdělání v této problematice. Z rozhovorů vyplývá, že všichni informanti úspěšně absolvovali nejčastěji logopedický kurz.

2. Kdo zajišťuje ve vybraných mateřských školách logopedickou prevenci?

45 % respondentů uvedlo, že logopedickou prevenci provádí přímo pedagog. 19 % respondentů tvrdí, že logopedickou prevenci mají na starosti logopedičtí asistenti, v 15 % to jsou speciální pedagogové, v 11% logopedičtí preventisté, v 6 % školní logopedové, 4 % respondentů uvedla odpověď jiné. V rozhovorech s informanty se nejčastěji objevoval logopedický preventista či pedagog.

3. Jak pedagogové vybraných mateřských škol organizují výuku při logopedické prevenci?

Logopedickou prevenci 36 % respondentů realizuje individuálně. 34 % dotazovaných zvolilo frontální práci s dětmi a 25 % respondentů odpovědělo, že pracují s dětmi při logopedické prevenci ve skupinkách. 5 % pedagogů vybralo odpověď „jiná“. Je zřejmé, že všichni pedagogové nemají dostatek času na individuální působení na žáky. I z rozhovorů je zřejmé, že největším problémem jsou vysoké počty žáků ve třídách. Snížení počtu žáků v předškolním vzdělávání by nejen přispělo k zajištění kvalitnější předškolní přípravy, ale také by umožnilo s dětmi častěji pracovat individuálně.

4. Realizují pedagogové vybraných mateřských škol logopedickou prevenci při řízených činnostech, neřízených činnostech, či jako alternativu obou?

Nejvíce pedagogů v dotazníkovém šetření uvedlo, že logopedickou prevenci zapojuje nejčastěji do řízené činnosti, a to v 63 % případů. Neřízené aktivity zvolilo 33 % pedagogů, 4 % dotazovaných zvolila odpověď „jiná“. Z rozhovorů vyplývá, že informanti volí často obě možnosti realizace. Řízená aktivita, která je nejvhodnější pro působení pedagoga při logopedické prevenci, je komunikační kruh obohacený právě o logopedické chvílky. Tyto aktivity je ideální zapojit do každodenních aktivit. Neřízené aktivity lze využít nejvhodněji pro rozvoj jemné a hrubé motoriky a při spontánní komunikaci s dítětem.

5. Kdy pedagogové vybraných mateřských škol realizují logopedickou prevenci v rámci dne?

Při ranních aktivitách preventivně působí 69 % dotazovaných. 24 % pedagogů provádí s dětmi logopedickou prevenci v odpoledních hodinách. Odpověď „jiná“ zvolilo 7 % respondentů. Ranní činnosti, která je nevhodnější k prevenci NKS, je již zmíněný ranní kruh. Dále může pedagog v době spontánních ranních her vybírat a nabízet takové hry a činnosti, které podporují rozvoj řeči. To lze samozřejmě aplikovat i při odpoledních činnostech.

6. Jaké vhodné aktivity využívají pedagogové vybraných mateřských škol při logopedické prevenci?

Z grafů č. 12-20 vyplývá, že většina pedagogů vybraných mateřských škol zařazuje do své pedagogické praxe celou nabídku vhodných aktivit logopedické prevence. Přesto se v dotazníkovém i rozhovorovém šetření (informantka č. 3) objevují tací pedagogové, kteří žádné metody logopedické prevence do vzdělávacích činností nezařazují. Vhodnými aktivitami však podporují pedagogové mateřských škol rozvoj řeči, proto je jejich používání žádoucí.

7. Jak často pedagogové vybraných mateřských škol zařazují vhodné aktivity při logopedické prevenci pro rozvoj řeči?

Na otázku časové dotace věnované realizaci logopedické prevence nejčastěji respondenti z dotazníkového šetření odpovídali, že logopedickou prevenci zařazují 1-2x týdně. Do aktivit, které spadají do logopedické prevence, patří každodenní činnosti, které by měl pedagog zahrnout do vzdělávacích činností. Také informanti z rozhovorového šetření nejčastěji uváděli každodenní zapojení logopedické prevence. 22 % dotazovaných provádí logopedickou prevenci 3-4x týdně, stejně odpověděli dva informanti při rozhovorovém šetření.

ZÁVĚR

Narušená komunikační schopnost je znevýhodněním, které může člověku znepříjemnit život a sociální vazby. Cílem logopedické prevence je takovému defektu předcházet. Mateřská škola je institucí, kterou dítě na své cestě vzděláním navštěvuje jako první, proto je důležité logopedickou prevenci realizovat již zde, tedy v předškolním věku.

Teoretická část bakalářské práce se nejdříve zaměřila na vývoj řeči. Právě znalost ontogeneze řeči a vývoje jednotlivých jazykových rovin je potřebná i při logopedické prevenci.

Další kapitola se věnovala narušené komunikační schopnosti a jejímu členění do jednotlivých kategorií. I znalost této problematiky by měla být kompetencí nejen předškolních pedagogů.

Hlavní téma práce, logopedická prevence a její teoretická východiska, bylo obsahem třetí kapitoly, která zmiňovala jednotlivé stupně logopedické prevence a odborníky kompetentní k jejich výkonu. Tato kapitola se též věnovala kompetencím mateřské školy při logopedické prevenci, kompetencím učitele a jeho preventivnímu působení při rozvoji řeči.

Závěrečná čtvrtá kapitola byla věnována empirickému zkoumání. Pomocí dotazníkového šetření, rozhovorů a analýzy dokumentů (tedy smíšeného výzkumu) byly zmapovány vybrané mateřské školy v Ústeckém kraji a jejich působení v oblasti logopedické prevence. Zároveň byly získány odpovědi na položené výzkumné otázky.

Cílem předkládané práce bylo zjištění, zda pedagogové běžných mateřských škol v Ústeckém kraji realizují logopedickou prevenci a jakým způsobem. Z výzkumného šetření vyplynulo, že téměř všichni pedagogové vybraných mateřských škol v Ústeckém kraji logopedickou prevenci realizují minimálně 1-2x týdně a výše. 100 % respondentů realizuje (minimálně 1x týdně) cvičení pro rozvoj jemné a hrubé motoriky, 99 % dotazovaných provádí činnosti k rozvoji sluchového vnímání, k rozvoji lexikálně-sémantické roviny a morfologicko-syntaktické roviny (minimálně 1x týdně). 98 % dotazovaných do činnosti zapojuje aktivity pro rozvoj pragmatické roviny (minimálně 1x týdně). 97 % pedagogů realizuje minimálně 1x týdně artikulační cvičení a cvičení pro rozvoj zrakového vnímání. Dechová cvičení provádí minimálně jednou týdně 96 %

pedagogů. Nicméně z porovnání odpovědí v dotazníkovém šetření, rozhovorovém šetření a analýzy dokumentů lze soudit, že někteří pedagogové neprovádějí v dostatečné míře doporučené aktivity popsané ve vzdělávacích dokumentech. Tím se jejich způsob vedení dětí v MŠ dostává do rozporu jak se ŠVP, tak s RVP PV. Je otázkou, jak tento nezájem o logopedickou prevenci řešit. Jednou z možností je zvyšování kvalifikace všech pedagogických pracovníků předškolního vzdělávání např. absolvováním logopedického kurzu. Dále by bylo například možné zařadit do středoškolského studia pedagogických věd předmět „základy logopedické prevence“. Rozšířeným vzděláváním v tomto oboru by se vyřešila problematika nekvalifikovaných pracovníků a zvýšila by se kvalita nabízených vzdělávacích podmínek v předškolním vzdělávání. Zároveň by bylo vhodné, aby si pedagogové MŠ povinně nastudovali základní dokumenty pro předškolní vzdělávání (konkrétně RVP PV a ŠVP) a aby následně probíhaly pravidelné rozhovory a rozборы těchto dokumentů s řediteli MŠ.

Rozvoj řeči v mateřské škole je velice důležitý. Pedagogové by měli mít dostatečné znalosti v této problematice, která mohou aplikovat při logopedické prevenci.

SEZNAM POUŽITÝCH ČESKÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Ilustroval Richard ŠMARDA. Brno: Computer Press, 2022. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-251-1829-0.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. 3. vydání. V Brně: Edika, 2022. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-266-1751-8.

BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Komunikace dětí předškolního věku*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3008-0.

EGER, Ludvík a Dana EGEROVÁ. *Základy metodologie výzkumu: pro studenty ekonomických oborů*. V Plzni: ZČU, 2014. ISBN 978-80-261-0418-6.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.

KLENKOVÁ, Jiřina. *Kapitoly z logopedie*. 2. přeprac. vyd. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-88-5.

KLENKOVÁ, Jiřina. *Kapitoly z logopedie II a III*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-62-1.

KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Praha: Grada, 2006. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1110-2.

KROUPOVÁ, Kateřina. *Slovník speciálněpedagogické terminologie: vybrané pojmy*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5264-8.

LECHTA, Viktor. *Koktavost: integrativní přístup*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-643-8.

LECHTA, Viktor. *Terapie narušené komunikační schopnosti*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-961-5.

LIPNICKÁ, Milena. *Logopedická prevence v mateřské škole*. Ilustroval Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0381-0.

LYNCH, Charlotte a Julia KIDD. *Cvičení pro rozvoj řeči: prevence a náprava poruch komunikace u mladších dětí*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-571-7.

NOVOTNÁ, Marie, Marta KREMLIČKOVÁ. *Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele*. Praha SPN-pedagogické nakladatelství, 1997. ISBN 80-95937-60-3

PIPEKOVÁ, Jarmila, ed. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-120-0.

SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1733-3.

SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

ŠKODOVÁ, Eva a Ivan JEDLIČKA. *Klinická logopedie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-340-6.

Seznam použitých internetových zdrojů

MICHALÍK, Jan, Pavlína BASLEROVÁ a Lenka FELCMANOVÁ. *Katalog podpůrných opatření pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zdravotního nebo sociálního znevýhodnění: obecná část*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4654-2. [online]. Copyright © 2007 [cit. 2023-02-03]. Dostupné z: <http://inkluzi.upol.cz/ebooks/katalog-nks/html5/index.html?&locale=CSY&archive=http://inkluzi.upol.cz/ebooks/katalog-po.xml>

RVP PV - *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Jednotný metodický portál MŠMT* [online]. Copyright © 2022 [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-rvp-pz/>

ŠVP BÍTOZEVES. *ZŠ a MŠ Bitozeves - Oficiální stránky ZŠ a MŠ Bitozeves* [online]. Copyright ©Y [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: https://www.skola-bitozeves.cz/e_download.php?file=data/uredni_deska/obsah17_1.pdf&original=%C5%A0VP%202021.pdf

ŠVP HROBČICE. *Švp - MŠ Hrobčice - Oficiální stránky MŠ Hrobčice* [online]. Copyright ©j [cit. 03.03.2023]. Dostupné z: https://www.mshrobce.cz/e_download.php?file=data/editor/472cs_2.pdf&original=%C5%A0koln%C3%AD%20vzd%C4%9B%C3%A1vac%C3%AD%20program%201.pdf

VAŠÍKOVÁ, Jana a Iva ŽÁKOVÁ. *Význam primární logopedické prevence v rozvoji řečových a jazykových schopností dětí předškolního věku* [online]. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 1. vyd. 2017, 978-80-7454-713-3. (e-book)

VÍTEČKOVÁ, M. *Metodika zpracování bakalářské práce*. 2018. ISBN 978-80-7394-689-0. [online]. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/343057148_Metodika_zpracovani_bakalarske_prace

VRBOVÁ, Renata a kol. KATALOG PO pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu narušené komunikační schopnosti (upol.cz). [cit. 2023-03-03]. Dostupné z: <http://inkluzie.upol.cz/ebooks/katalog-nks/html5/index.html?&locale=CSY&archive=http://inkluzie.upol.cz/ebooks/katalog-po.xml>

SEZNAM ZKRATEK

CNS – Centrální nervová soustava

IB – Integrované bloky

LMD – Lehká mozková dysfunkce

MŠ – Mateřská škola

NKS – Narušená komunikační schopnost

RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

ŠVP – Školní vzdělávací program

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1: Délka trvání pedagogické praxe.....	37
Tabulka 2: Nejvyšší dosažené vzdělání	38
Tabulka 3: Nejvyšší dosažené vzdělání v oblasti logopedické prevence.....	40
Tabulka 4: Zájem o sebevzdělávání v oblasti logopedické prevence	41
Tabulka 5: Zajištění logopedické prevence odborníkem	42
Tabulka 6: Zařazení logopedické prevence do výuky.....	44
Tabulka 7: Časová dotace věnovaná logopedické prevenci.....	45
Tabulka 8: Způsob realizace logopedické prevence	46
Tabulka 9: Činnosti využívané pro zapojení logopedické prevence.....	47
Tabulka 10: Realizace logopedické prevence v rámci denních aktivit	48
Tabulka 11: Logopedický kroužek	49
Tabulka 12: Realizace dechových a fonačních cvičení.....	50
Tabulka 13: Realizace artikulačních cvičení.....	51
Tabulka 14: Realizace činností pro rozvoj jemné motoriky	52
Tabulka 15: Realizace cvičení pro rozvoj hrubé motoriky	53
Tabulka 16: Realizace činností pro rozvoj zrakového vnímání	54
Tabulka 17: Realizace činností pro rozvoj sluchového vnímání.....	55
Tabulka 18: Realizace činností pro rozvoj pragmatické roviny.....	56
Tabulka 19: Realizace činností pro rozvoj slovní zásoby	57
Tabulka 20: Realizace činností pro rozvoj gramatické stránky řeči	58
Tabulka 21: Žáci s diagnostikovanou NKS ve třídě	59
Tabulka 22: Žáci s nediodagnostikovanou NKS ve třídě	60
Tabulka 23: Realizace metod logopedické prevence	62

Seznam grafů

Graf 1: Délka pedagogické praxe.....	38
Graf 2: Nejvyšší dosažené vzdělání	39
Graf 3: Nejvyšší dosažené vzdělání v oblasti logopedické prevence.....	40
Graf 4: Zájem o sebevzdělávání v oblasti logopedické prevence	42
Graf 5: Zajištění logopedické prevence odborníkem	43
Graf 6: Zařazení logopedické prevence do výuky	44
Graf 7: Časová dotace věnovaná logopedické prevenci.....	45
Graf 8: Způsob realizace logopedické prevence	46
Graf 9: Činnosti využívané pro zapojení logopedické prevence.....	47
Graf 10: Realizace logopedické prevence v rámci denních aktivit.....	48
Graf 11: Logopedický kroužek	49
Graf 12: Realizace dechových a fonačních cvičení	50
Graf 13: Realizace artikulačních cvičení	51
Graf 14: Realizace činností pro rozvoj jemné motoriky	52
Graf 15: Realizace činností pro rozvoj hrubé motoriky	53
Graf 16: Realizace činností pro rozvoj zrakového vnímání.....	54
Graf 17: Realizace činností pro rozvoj sluchového vnímání	55
Graf 18: Realizace činností pro rozvoj pragmatické roviny	56
Graf 19: Realizace činností pro rozvoj slovní zásoby.....	57
Graf 20: Realizace činností pro rozvoj gramatické stránky řeči	59
Graf 21: Žáci s diagnostikovanou NKS ve třídě	60
Graf 22: Žáci s nediodagnostikovanou NKS ve třídě	61
Graf 23: Realizace metod logopedické prevence.....	62

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Seznam rozhovorů

Příloha B – Otevřené kódování

Příloha C – Seznam otázek polostrukturovaného rozhovoru

Příloha D – Seznam otázek dotazníkového šetření

Příloha E – Náměty

Příloha A – Přepisy rozhovorů

Přepis rozhovoru s informantem č. 1

Jak dlouho pracujete ve školství?

Odpověď: *„Ve školství pracuji něco málo přes 15 let.“*

A konkrétně ve stávající mateřské škole?

Odpověď: *„Teď jste mě zaskočila, tady ve školce pracuji od roku 2017, takže 6 let.“*

Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Odpověď: *„Vystudovanou mám střední pedagogickou školu s maturitou. Předtím jsem dokončila studium na jiné střední škole, ale usoudila jsem, že by mi bylo lépe mezi dětmi, tak jsem si formou zkoušek dodělala ještě jednu maturitu.“*

Formou zkoušek? Co si pod tím mohu představit?

Odpověď: *„No, že jsem si doplnila pouze předměty, které jsem na první střední škole neměla splněné. Jezdila jsem do této školy na zkoušky, žádná výuka, a pak k maturitě, která byla pouze ze dvou předmětů, a to pedagogika a psychologie.“*

A vzdělání v oblasti logopedie?

Odpověď: *„Mám kurz, takže jsem asistent logopeda.“*

Nemáte na mysli logopedický preventista?

Odpověď: *„No asi jo, tedy logopedický preventista.“*

Kdo ve vaší škole zajišťuje logopedickou prevenci?

Odpověď: *„Logopedičtí preventisté, ale i učitelky.“*

Jaká je vaše náplň práce jako logopedického preventisty, respektive při logopedické prevenci?

Odpověď: *„Hlavně dbát na správnou mluvu dětí, dále zjišťuji nesprávnou výslovnost hlásek a pak děti odesílám ke klinickému logopedovi.“*

Z odpovědi usuzuji, že do vaší mateřské školy nedochází logoped.

Odpověď: *„Ne, jako takový logoped sem nedochází, ale jsme se ve spojení se speciálním pedagogem, který nám hodně radí a vede nás. Jednou za čas přijede a provádí depistáže, konzultuje s námi, co zjistil, a radí, co máme dělat.“*

Jakou formou logopedickou prevenci provádíte?

Odpověď: *„Zařazováním logopedických chviliek do řízené i neřízené činnosti.“*

Jak často tyto chvílky zařazujete?

Odpověď: *„No, určitě 3-4x týdně.“*

Kolik času logopedickým chvilčkám věnujete?

Odpověď: *„Přibližně 10 až 15 minut při každém cvičení.“*

Cvičení provádíte jakou formou? Mám na mysli, zda individuálně, skupinově, či s celou třídou.

Odpověď: *„Cvičím s celou třídou dohromady několikrát denně, převážně ale ráno, když jsou děti čilé.“*

Využíváte při logopedické prevenci nějaké pomůcky? Jestli ano, tak jaké?

Odpověď: *„Ano, určitě používám např. logopedická cvičení, pak máme oblíbené pexeso, děti rády staví puzzle, pracovní listy a logopedické hry.“*

Na co se při logopedické prevenci zaměřujete?

Odpověď: *„Nejvíce se zaměřuji na artikulaci a její rozvoj.“*

Jaká cvičení zařazujete?

Odpověď: *„Artikulační cvičení, pak dechová cvičení, dále básničky, říkanky a procvičování jemné a hrubé motoriky.“*

Zařazujete cvičení pro rozvoj zrakového a sluchového vnímání?

Odpověď: *„Ano, samozřejmě.“*

Kolik dětí z celkového počtu má diagnostikovanou narušenou komunikační schopnost?

Odpověď: *„Ve třídě mám nyní 17 dětí a diagnostikovanou má 11 dětí, a to si myslím, že ještě dva přibudou, je to hrozný.“*

Jako logopedický preventista působíte v rámci celé mateřské školy, nebo třídy?

Odpověď: *„V rámci své třídy, kolegyně mají kurz také, takže každá si působíme na své třídě.“*

Máte ve školce zřízený logopedický kroužek?

Odpověď: *„Ne, to nemáme. Měli jsme, ale nakonec jsme ho zrušili.“*

Když porovnáte začátek působení v mateřské škole oproti nyníšku a počet dětí s narušenou komunikační schopností?

Odpověď: *„Podle mého jednoznačně dětí s narušenou komunikační schopností přibývá. Nevybavuji si, že jsme tohle před 15 lety v takové míře řešili.“*

Co si myslíte, že je příčinou takového nárůstu?

Odpověď: *„Jednoznačně telefony. Děti do nich čumí od rána do večera.“*

Je něco, co ve Vaší MŠ postrádáte či byste změnila v oblasti logopedické prevence?

Odpověď: *„Ani ne. Máme vše potřebné.“*

Přepis rozhovoru s informantem č.2.

Jak dlouhá je vaše pedagogická praxe?

Odpověď: *„No, má pedagogická praxe je celkem dlouhá, už působím 12 let jako učitelka v mateřské škole. Za tu dobu pracuji stále tady, v téhle školce. A měnit ji ani nehodlám.“*

Z Vaší odpovědi je zřejmé, že jste tu spokojená.

Odpověď: *„Ano, velice. Mám obrovskou podporu v kolegyních i paní ředitelce. Líbí se mi, že se tu všichni známe, přeci jen jsme vesnická školka.“*

Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Odpověď: *„Vystudovala jsem před 7 lety vysokou školu, přesně bakalářské studium v oboru speciální pedagogika na Karlovce.“*

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání v oblasti logopedie?

Odpověď: *„V oblasti logopedie jsem získala znalosti studiem na vysoké, sice nemám státnice z logopedie, ale nějaké znalosti ano. Ale ještě potom jsem si udělala kurz logopedického preventisty, to je ale čerstvá záležitost.“*

Kdo provádí logopedickou prevenci ve vaší mateřské škole?

Odpověď: *„No, preventivně působíme samozřejmě každá učitelka ve své třídě, ale jinak logopedickou prevenci jako takovou mám na starosti já, a to i včetně komunikace s logopedem, takže vlastně i logoped.“*

Jaká je Vaše náplň práce v oblasti logopedické prevence?

Odpověď: *„Zaměřuji se na běžnou primární logopedickou prevenci, ale také na komunikaci se zákonnými zástupci a řešení různých problémů.“*

Co si představujete pod řešením problémů?

Odpověď: „*Myslím ve spojitosti s komunikací se zákonnými zástupci. Třeba když mám podezření na narušení komunikační schopnosti. Jsem se předtím špatně vyjádřila, omlouvám se.*“

V pořádku, nic se neděje.

Jakou formou provádíte logopedickou prevenci?

Odpověď: „*Prevenci provádíme běžnou formou, jako jsou písňe, básně, vyprávění, rytmizace, rozvoj jemné i hrubé motoriky a dechová cvičení, ještě sluchová cvičení, více mě v tuto chvíli nenapadá.*“

A provádíte ji s každým dítětem individuálně, nebo skupinově, či frontálně?

Odpověď: „*Se všemi dětmi zároveň.*“

Jak často ji provádíte?

Odpověď: „*Samozřejmě každý den a v průběhu celého dne. Snažím se ji zapojit do všech aktivit jak při řízené, tak neřízené činnosti.*“

Jak dlouho přibližně aktivity provádíte?

Odpověď: „*Nedokážu časově vymezit, jak říkám, v průběhu celého dne.*“

Využíváte při logopedické prevenci nějaké pomůcky?

Odpověď: „*Určitě využívám, tvořím si i své vlastní obrázkové kartičky, udělala jsem si takovou logo knihu, podle které si děti cvičí jazýčky, pak používám knihy Logico a Orffovy hudební nástroje, to jsou asi nejčastější, ale využívám i řadu jiných.*“

Na co se při logopedické prevenci zaměřujete?

Odpověď: „*Zaměření? Já se snažím rozvíjet děti ve všech oblastech. Je mi jasné, že každý den nemohu obsáhnout vše, ale snažím se aktivit zapojit co nejvíce.*“

Jaká cvičení zařazujete nejvíce?

Odpověď: „*Volím aktivity podle potřeby, ale i podle toho, co děti mají rády. No a ty velmi baví uvolňovací cviky mluvidel, rytmická cvičení, takže ty děláme opravdu často.*“

Kolik dětí z celkového počtu má diagnostikovanou narušenou komunikační schopnost? Jakou?

Odpověď: „*Ve třídě máme zapsáno 22 dětí, z toho nemá žádné z nich diagnostikovanou NKS, ale nutno podotknout, že momentálně jsem na třídě nejmladších dětí, tj. 2-4 roky.*“

A myslíte si, že Vaši třídu navštěvují děti, které mají nediodiagnostikovanou narušenou komunikační schopnost?

Odpověď: „*Dle mého názoru máme ve třídě šest dětí, ale tato kompetence mi nepřísluší.*“

Dochází do Vaší MŠ logoped? Popřípadě jaká je s ním spolupráce?

Odpověď: „*Ano, dochází k nám speciální pedagog, logoped.*“

Jak hodnotíte spolupráci se zmíněnými externími pracovníky?

Odpověď: „*Spolupráce je na velmi dobré úrovni, paní logopedka je empatická, vstřícná jak k dětem, tak k rodičům dětí. Mohu ji jediné doporučit.*“

Je něco, co ve Vaší MŠ postrádáte či byste změnila v oblasti logopedické prevence?

Odpověď: „*Určitě by bylo dobré, aby měla každá paní učitelka v mateřské škole minimálně logopedický kurz. Děti s vadou řeči potřebují zvláštní pozornost a myslím si, že jich pořád přibývá.*“

Proč si myslíte, že dětí s NKS přibývá?

Odpověď: „*Podle mého názoru je to vlivem médií, telefonů a tabletů. Rodiče, aby měli klid, dají dítěti do ruky takovou vymoženost a mají klid. Následky jsou pak takové, no.*“

Přepis rozhovoru s informantem č.3

Jak dlouhá je vaše pedagogická praxe?

Odpověď: „Pedagogickou praxi si více jak 12 let rozšiřuji v mateřských školách.“

Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Odpověď: „Vystudovala jsem ‚vošku‘ se zaměřením na předškolní a mimoškolní pedagogiku.“

Vaše nejvyšší dosažené vzdělání v oblasti logopedie?

Odpověď: „Mám logopedický kurz a vyšší školu, kde jsme také logopedii probírali, ale oficiálně nejvyšší vzdělání tedy je logopedický kurz.“

Kdo zajišťuje logopedickou prevenci ve vaší škole?

Odpověď: „Vesměs já, ale s tím, že vedu ostatní pedagožky, respektive jim radím, na co se zaměřit.“

K jaké náplni práce Vás tedy opravňuje absolvovaný logopedický kurz v oblasti logopedické prevence v mateřské škole?

Odpověď: „Vzhledem k tomu, že se logopedická prevence zaměřuje na předcházení poruch řeči, tak se snažím tento cíl dodržet. Dále pomáhám vytvářet ‚ívépéčka‘ pro děti s nějakou vadou a konzultuji jejich stav s rodiči.“

Jakou formou se tedy zaměřujete na předcházení poruch řeči? Respektive jak provádíte logopedickou prevenci?

Odpověď: „Provádíme logopedickou prevenci buď s jedinci, nebo skupinově, záleží na tom, co děláme, a taky na okolnostech.“

Jak často ji provádíte/tato cvičení zařazujete?

Odpověď: „Asi 3x týdně, nejčastěji v ranním kruhu.“

A časové rozmezí trvání logopedické prevence?

Odpověď: „Okolo 15 minut, tedy přibližně, někdy déle, někdy naopak i kratší dobu.“

Činnosti jsou řízené, neřízené, či alternativa obou zmíněných?

Odpověď: „Zajisté alternativa obou.“

Na co se při logopedické prevenci zaměřujete?

Odpověď: „Zaměřuji se na rozvoj slovní zásoby, děti mají opravdu omezenou slovní zásobu. Pak na gramatiku a správnou artikulaci.“

A jakým způsobem?

Odpověď: „No, pomocí artikulačních cvičení a cvičení na podporu slovní zásoby. Různě si hrajeme s pusinkou, otevíráme, zavíráme, špulíme ji, pak se snažím dětem hodně číst a chci po nich, aby mi podávaly zpětnou vazbu. Také je dobrá dramatizace pohádek či loutkové divadlo, kdy děti mluví, jak se říká, spatra.“

Takže využíváte při logopedické prevenci i pomůcky. Ještě nějaké máte v oblibě?

Odpověď: „Ano, celkově hračky, kostky s obrázky nebo kartičky s obrázky.“

Máte ve třídě děti s diagnostikovanou narušenou komunikační schopností?

Odpověď: „Ano, ale jen jedno dítě má dyslálii, z celkového počtu 22 dětí. Ale myslím si, že minimálně 5 dětí ji ještě mít bude. Už jsme informovali i rodiče, tak jsem zvědavá, co se bude dít. Jedna maminka o tom ani nechce slyšet.“

Logoped do Vaší školky nedochází?

Odpověď: „Ne, logoped sem bohužel nedochází. Rodiče s dětmi musí dojíždět.

To je snad jediná věc, co tu postrádám.“

Přepis rozhovoru s informantem č.4

Jak dlouhá je Vaše pedagogická praxe?

Odpověď: „10 let, ale počítám celkově od nástupu i mateřskou dovolenou.“

Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Odpověď: *„Zatím středoškolské, což se, doufám, během příštích měsíců změní. Studuji vysokou školu.“*

Jakou vysokou školu studujete?

Odpověď: *„Karlovu univerzitu a letos končím, obor speciální pedagogika.“*

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání v oblasti logopedie?

Odpověď: *„Mám pouze logopedický kurz, ale toto téma mě velice zajímá, tak se různě dále sebevzdělávám, hodně o této problematice čtu a chci státnicovat z logopedie.“*

Kdo u vás v mateřské škole provádí logopedickou prevenci?

Odpověď: *„Každá učitelka na své třídě, i ty bez kurzu.“*

Jaká je Vaše náplň práce v oblasti logopedické prevence?

Odpověď: *„No, popravdě dělám jen to, co jsem dělala ještě před kurzem. Spíš takové to preventivní působení, jako dělá každá učitelka, a když mám podezření, že dítě má nějaký problém, odesílám ho k logopedovi.“*

Jakou formou provádíte u Vás v MŠ logopedickou prevenci?

Odpověď: *„Spíše s celou třídou v rámci celodenních řízených i neřízených aktivit. Někdy i individuálně. To je ale při počtu 28 dětí strašně ojedinělé.“*

Jak často ji provádíte?

Odpověď: *„Každý den.“*

Časové rozmezí trvání logopedické prevence?

Odpověď: *„To se nedá říci, celý den.“*

Využíváte při logopedické prevenci nějaké pomůcky?

Odpověď: *„Určitě, používám demonstrační obrázky, které děti třeba popisují, pak hudební nástroje, knihy, cvičební náčiní. Je toho hodně, každá věc, co tu pro děti je, nějak souvisí s rozvojem řeči.“*

Na co se při logopedické prevenci zaměřujete?

Odpověď: *„Na rozvoj řeči, takže určitě artikulace, práce s dechem.“*

Jaká cvičení zařazujete?

Odpověď: *„Artikulační cvičení, ale rozvoj dítěte je potřebný po všech stránkách.“*

Jaké stránky máte na mysli?

Odpověď: *„Zajisté motorika. Potřebný je i sluch a zrak.“*

Kolik dětí z celkového počtu má diagnostikovanou narušenou komunikační schopnost? Jakou? (kolik dětí máte dohromady?)

Odpověď: *„Tento rok nemám nikoho s diagnostikovanou narušenou komunikační schopností.“*

Myslíte si, že Vaši třídu navštěvují děti, které mají nediodagnostikovanou narušenou komunikační schopnost?

Odpověď: *„Určitě, ale netroufnu si říci, kolik dětí to tak může být.“*

Dochází do Vaší MŠ logoped?

Odpověď: *„Ne, to by bylo asi pro paní ředitelku mnoho zařizování, já to doporučuji každým rokem.“*

Je něco, co ve Vaší MŠ postrádáte či byste změnila v oblasti logopedické prevence?

Odpověď: *„Určitě toho logopeda, logopedický kroužek a větší zapojení paní ředitelky, ještě, že je ten rozhovor anonymní.“*

Přepis rozhovoru s informantem č. 5

Jak dlouhá je Vaše pedagogická praxe?

Odpověď: „*Jako učitelka ve školce pracuji 5 let.*“

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Odpověď: „*Vyšší odborná škola pedagogická.*“

A v oblasti logopedie? Máte nějaké vzdělání?

Odpověď: „*Ano, mám logopedický kurz.*“

Jaká je Vaše náplň práce v oblasti logopedické prevence v mateřské škole?

Odpověď: „*Každodenní činnosti s dětmi a práce s dětmi, které logopeda navštěvují.*“

Jakou formou provádíte logopedickou prevenci?

Odpověď: „*Dechová cvičení, pohybové hry zaměřené na koordinaci ruky a oka, pravidelné zpívání, poslechy zvuků, čtení a rozbor pohádek, vyprávění, logohrátky, cvičení na protažení mluvidel, hledání podobných obrázků atd.*“

Jak často logopedickou prevenci realizujete?

Odpověď: „*Snažím se logopedickou chvílku začlenit do každodenního programu, v rámci například 10minutové aktivity, taktéž se 2x v týdnu zaměřuji na delší časový rozsah logopedické činnosti. Dále 2x týdně individuálně pracuji s dětmi, které logopeda navštěvují.*“

V rámci celého dne, či pouze při ranních nebo odpoledních aktivitách?

Odpověď: „*Spíše při ranních činnostech, na odpolední není dostatek času.*“

Zařazujete logopedickou prevenci při řízených i neřízených aktivitách?

Odpověď: „*No, spíše při řízených, necháváme dětem dostatek času na spontánní hry.*“

Kolik času věnujete logopedické prevenci?

Odpověď: *„Jelikož pracuji s věkovou skupinou 2-4 roky, tak nám vyhovuje více kratších aktivit, např. 5 minut dechové cvičení, 10 minut zpěv. Delší aktivity než 15 minut se snažíme prokládat například pohybovou činností.“*

Jak logopedickou prevenci provádíte? Mám na mysli, zda individuálně, skupinově, či s celou třídou.

Odpověď: *„Každý den se snažíme v ranním kruhu pracovat s celou třídou, nicméně se potom snažíme také individuálně 2x týdně.“*

Využíváte při logopedické prevenci nějaké pomůcky? Jestli ano, jaké?

Odpověď: *„Zajisté. Využívám zrcadlo, různé logohrátky a jiné pomůcky, které můžu v rámci logopedie využít, třeba barevný padák, šátky, obruče, peří, obrázky či didaktický materiál.“*

Na co při logopedické prevenci cílíte?

Odpověď: *„Vzhledem k věkové skupině se snažím co nejvíce procvičovat mluvidla, uvolňování jazyka, práce s dechem, také správná výslovnost hlásek.“*

Jaká cvičení tedy zařazujete?

Odpověď: *„Jmenovitě jsou to dechová cvičení, artikulační, cvičení pro rozvoj řeči a jemná a hrubá motorika.“*

Zařazujete činnosti pro rozvoj zrakového a sluchové vnímání?

Odpověď: *„Ano, samozřejmě. Ty také zařazuji.“*

Kolik dětí z celkového počtu má diagnostikovanou narušenou komunikační schopnost?

Odpověď: *„Z 28 dětí mám pouze dvě, které logopeda navštěvují, ale řekla bych, že třetina v nejbližší době bude taky.“*

Dochází do Vaší MŠ logoped?

Odpověď: *„Bohužel nedochází.“*

Je něco, co ve Vaší MŠ postrádáte či byste změnila v oblasti logopedické prevence?

Odpověď: *„Přála bych si, aby každý pedagog absolvoval logopedický kurz. Také spolupráce logopeda s naší školou by byla vhodná.“*

Příloha B

Otevřené kódování

Kategorie č. 1: Vzdělání

Koncept: Nejvyšší dosažené

Odpověď: *„Vystudovanou mám střední pedagogickou školu s maturitou. Předtím jsem dokončila studium na jiné střední škole, ale usoudila jsem, že by mi bylo lépe mezi dětmi, tak jsem si formou zkoušek dodělala ještě jednu maturitu.“*

Odpověď: *„No, že jsem si doplnila pouze předměty, které jsem na první střední škole neměla splněné. Jezdila jsem do této školy na zkoušky, žádná výuka, a pak k maturitě, která byla pouze ze dvou předmětů, a to pedagogika a psychologie“.*

Koncept: Nejvyšší dosažené vzdělání v oblasti logopedické prevence

Odpověď: *„Mám kurz, takže jsem asistent logopeda.“*

Odpověď: *„No asi jo, tedy logopedický preventista.“*

Kategorie č. 2: Zaměstnání

Koncept: Délka působení

Odpověď: *„Ve školství pracuji něco málo přes 15 let.“*

Odpověď: *„Teď jste mě zaskočila, tady ve školce pracuji od roku 2017, takže 6 let.“*

Koncept: Náplň práce

Odpověď: *„Hlavně dbát na správnou mluvu dětí, dále zjišťuji nesprávnou výslovnost hlásek a pak děti odesílám ke klinickému logopedovi.“*

Odpověď: *„No, asi jo, tedy logopedický preventista.“*

Odpověď: *„V rámci své třídy, kolegyně mají kurz také, takže každá si působíme na své třídě.“*

Kategorie č. 3: Prevence

Koncept: Odborníci prevence

Odpověď: „*Logopedičtí preventisté, ale i učitelky.*“

Koncept: Aktivity prevence

Odpověď: „*Zařazováním logopedických chviliek do řízené i neřízené činnosti.*“

Odpověď: „*Ano, určitě používám např. logopedická cvičení, pak máme oblíbené pexeso, děti rády staví puzzle, pracovní listy a logopedické hry.*“

Odpověď: „*Artikulační cvičení, pak dechová cvičení, dále básničky, říkanky a procvičování jemné a hrubé motoriky.*“

Odpověď: „*Ano, samozřejmě.*“ (cvičení pro rozvoj zrakového a sluchového vnímání)

Odpověď: „*Nejvíce se zaměřuji na artikulaci a její rozvoj.*“

Odpověď: „*Ne, to nemáme. Měli jsme, ale nakonec jsme ho zrušili.*“

Koncept: Časová dotace prevence

Odpověď: „*Zařazováním logopedických chviliek do řízené i neřízené činnosti.*“

Odpověď: „*No, určitě 3-4x týdně.*“

Odpověď: „*Přibližně 10 až 15 minut při každém cvičení.*“

Odpověď: „*Cvičím s celou třídou dohromady několikrát denně.*“

Koncept: Způsob realizace:

Odpověď: „*Se všemi dětmi zároveň.*“

Koncept: Vylepšení

Odpověď: „*Ani ne. Máme vše potřebné.*“

Kategorie č. 4: Pracovníci

Koncept: Externí

Odpověď: „*Hlavně dbát na správnou mluvu dětí, dále zjišťuji nesprávnou výslovnost hlásek a pak děti odesílám ke **klinickému logopedovi.***“

Odpověď: „*Ne, jako takový logoped sem nedochází, ale jsme se spojili se **speciálním pedagogem**, který nám hodně radí a vede nás. Jednou za čas přijede a provádí depistáže, konzultuje s námi, co zjistil, a radí, co máme dělat.*“

Koncept: Interní

Odpověď: „*Logopedičtí preventisté, ale i učitelky.*“

Kategorie č. 5: Žáci

Koncept: NKS

Odpověď: „*Ve třídě mám nyní 17 dětí a diagnostikovanou má 11 dětí, a to si myslím, že ještě dva přibudou, je to hrozný.*“

Odpověď: „*Podle mého jednoznačně dětí s narušenou komunikační schopností přibývá. Nevybavuji si, že jsme tohle před 15 lety v takové míře řešili.*“

Odpověď: „*Jednoznačně telefony. Děti do nich čumí od rána do večera.*“

Příloha C – Seznam otázek k polostrukturovanému rozhovoru

- Jak dlouhá je vaše pedagogická praxe?
- Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
- Vaše nejvyšší dosažené vzdělání v oblasti logopedie?
- Náplň práce v oblasti logopedické prevence v mateřské škole?
- Kdo provádí logopedickou prevenci v mateřské škole?
- Jakou formou provádíte logopedickou prevenci?
- Jak často provádíte logopedickou prevenci?
- Časové rozmezí trvání logopedické prevence?
- Jak ji provádíte? (individuálně, skupinově, či s celou třídou)
- Využíváte při logopedické prevenci nějaké pomůcky? Jaké?
- Jaké aktivity logopedické prevence zařazujete?
- Kolik dětí z celkového počtu u Vás ve třídě má diagnostikovanou narušenou komunikační schopnost?
- Myslíte si, že Vaši třídu navštěvují děti, které mají nediodagnostikovanou narušenou komunikační schopnost?
- Je něco, co ve Vaší MŠ postrádáte či byste změnila v oblasti logopedické prevence?

Příloha D – Vzor dotazníku

Dobrý den, vážená paní ředitelko/učitelko, jmenuji se Nikola Stránská a jsem studentkou Univerzity Jana Amose Komenského v Praze, konkrétně 3. ročník, obor Speciální pedagogika. Obracím se na Vás s žádostí o vyplnění krátkého dotazníku na téma “Primární logopedická prevence v mateřských školách v Ústeckém kraji”, který poslouží výhradně ke zpracování empirické části mé bakalářské práce a je zcela anonymní. V dotazníku lze u otázky č. 5 a č. 8 zaškrtnout více variant vhodných odpovědí. Moc Vám předem děkuji za Váš čas.

1. Jak dlouhá je Vaše pedagogická praxe v mateřské škole?

- 0-2 roky
- 2-6 let
- 6-12 let
- více let

2. Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- středoškolské s maturitou
- vysokoškolské bakalářské studium
- vysokoškolské magisterské studium
- jiné

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání v oblasti logopedické prevence?

- logopedický kurz (logopedický preventista)
- celoživotní vzdělávání realizované státní vysokou školou se zaměřením na speciální pedagogiku – logopedii
- bakalářské studium zaměřené na poruchy komunikace (logopedický asistent)
- magisterské studium zakončené státní závěrečnou zkouškou z logopedie a surdopedie (speciální pedagog, školní logoped)

- magisterské studium zakončené státní závěrečnou zkouškou z logopedie a surdopedie + atestace (klinický logoped)
- žádné
- jiná

4. Zajímáte se o další sebevzdělávání v této problematice?

- ano
- ne

5. Kdo ve Vaší mateřské škole provádí logopedickou prevenci?

- logopedický preventista
- logopedický asistent
- speciální pedagog, školní logoped
- pedagog/učitelka
- klinický logoped
- jiné

6. Jak často zařazujete do výuky logopedickou prevenci?

- denně
- 3-4x týdně
- 1-2x týdně
- nikdy

7. Kolik času věnujete realizaci logopedické prevence?

- cca 15-30 minut
- cca 45 minut
- v rámci celého dne
- v rámci logopedického kroužku
- nikdy
- jiná

8. Jakým způsobem je realizována logopedická prevence ve Vaší mateřské škole?

- skupinově
- frontálně (se všemi společně)
- individuálně
- jiná

9. Do jakých činností zapojujete logopedickou prevenci?

- řízené činnosti
- neřízené činnosti
- jiná

10. Kdy provádíte logopedickou prevenci?

- při ranních aktivitách
- při odpoledních aktivitách
- jiná

11. Máte ve Vaší mateřské škole zavedený logopedický kroužek?

- ano
- ne

12. Jak často provádíte s dětmi dechová a fonační cvičení?

- každý den
- 3-4x týdně
- 1-2x týdně
- nikdy
- jiná

13. Jak často provádíte s dětmi artikulační cvičení?

- každý den
- 3-4x týdně
- 1-2x týdně
- nikdy
- jiná

14. Jak často provádíte s dětmi cvičení pro rozvoj jemné motoriky?

- každý den
- 3-4x týdně
- 1-2x týdně
- nikdy
- jiná

15. Jak často provádíte s dětmi cvičení pro rozvoj hrubé motoriky?

- každý den
- 3-4x týdně
- 1-2x týdně
- nikdy
- jiná

16. Jak často provádíte s dětmi cvičení pro rozvoj zrakového vnímání?

- každý den
- 3-4x týdně
- 1-2x týdně
- nikdy
- jiná

17. Jak často provádíte s dětmi cvičení pro rozvoj sluchového vnímání?

- každý den
- 3-4x týdně
- 1-2x týdně
- nikdy
- jiná

18. Jak často zařazujete činnosti pro rozvoj pragmatické roviny řeči? (dialog, vyprávění podle obrázku aj.)

- každý den
- 3-4x týdně
- 1-2x týdně
- nikdy
- jiná

19. Jak často zařazujete činnosti pro rozvoj aktivní a pasivní slovní zásoby?

- každý den
- 3-4x týdně
- 1-2x týdně
- nikdy
- jiná

20. Jak často zařazujete činnosti pro rozvoj gramatické stránky řeči? (tvoření jednotného x množného čísla, mužského x ženského rodu)

- každý den
- 3-4x týdně
- 1-2x týdně
- nikdy
- jiná

21. Máte ve třídě děti s diagnostikovanou narušenou komunikační schopností (NKS)?

- ano
- ne

22. Myslíte si, že Vaši třídu navštěvují děti s nediodnostikovanou narušenou komunikační schopností?

- ano
- ne

Příloha D - Náměty na jednotlivá cvičení, která autorka práce využívá při logopedické prevenci

1. Náměty na dechová cvičení:

Dechová cvičení s brčkem

Sběr listí

Pomůcky: vystříhneme z papíru listy (cca 5 cm velké), nakreslíme na velkou čtvrtku strom, malý košíček, brčko

Průběh činnosti: listy rozházíme po čtvrtce na strom a děti pomocí brčka (nádechu pusou) přenášejí lístečky do košíku.

Fotbal

Pomůcky: ohraničené hřiště (nízké obdélníkové víko od krabice, do kterého vystříhneme na kratších stranách dvě díry, které značí brány), polystyrenová kulička, dvě brčka

Průběh činnosti: děti stojí naproti sobě a snaží se pomocí foukání do brčka a následně na kuličku dopravit ji do brány protihráče.

Dechová cvičení v komunikačním kruhu

- lze dramatizovat foukání do peří, sfouknutí svíčky na dortu, či odkvetlé pampelišky aj.
- nádech nosánkem a s výdechem přidáme túúúúúú, táááááá, aj. (tuto činnost provádíme i po rozcvičce při vydýchávání)
- dechová hra vítr – nádech nosánkem a výdech pusinkou šššššššš
- na Indiány – nádech pusinkou a s výdechem áááááá

Dechová cvičení při relaxační chvilce

Děti leží na zádech, položí si ruce na břicho a s nádechem a výdechem pozorují, jak se jim břicho nafukuje a vyfukuje. Lze využít i plyšové hračky místo ručiček.

2. Náměty na artikulační cvičení:

Jazýček červíček

Motivace: nejdříve namotivujeme děti, že jejich jazýček je červíček, který se ukrývá v pusince (jablíčku) před ptáčkem.

Průběh činnosti: Červíček chce jít na procházku. Nejdříve se opatrně podívá z jablíčka směrem vpřed – děti vypláznou jazyk směrem dopředu. Vidí ptáčka a rychle se schová. Poté se podívá doprava – děti vyplazují jazyk k pravé tváři. Vidí ptáčka a zase se schová.

Poté se podívá doleva – děti vyplazují jazyk k levé tváři. Vidí ptáčka a zase se schová.

Poté se podívá dolů – děti vyplazují jazyk směrem k bradě. Vidí ptáčka a zase se schová.

Poté se podívá do všech stran – děti vyplazují jazyk a krouží s ním na rtech. Vidí ptáčka a zase se schová.

Na smajlíky

Děti dle paní učitelky cvičí motoriku mluvidel – otevírají pusinku, zavírají pusinku, posílají pusinky, střídají úsměv a naštvání aj.

Hbitý jazýček – jazýček dělá v pusince bouličky, střídáme pravou a levou stranu

Na čertíčka – vyplázneme jazýček, kmitáme s ním nahoru a dolů, přidáme bllll blll blll

3. Náměty na rozvoj hrubé motoriky

Překážková dráha – v tělocvičně rozmístíme dětem překážky. Například skáčou do obručí, přeskakují molitanové kostky, přelézají přes lavici, přecházejí po laně, podlézají molitanový most aj.

Šlapací kameny – plastové kameny různé velikosti rozestavíme po tělocvičně, děti přelézají z jednoho na druhý

Hmatový chodníček – děti přecházejí přes chodníček, v každé části chodníčku je jiná přírodnina, např. šišky, kameny, písek, voda aj.

Na zrcadlo – děti tancují dle předlohy učitelky či CD Cvičíme s Míšou

Říkanka s pohybem – Nevídáno, neslycháno (zakrýt oči, uši), brouček cvičí každé

ráno (ruce pokrčit v loktech a narovnat – podle rytmu). Nejdřív nohy protahuje (natahovat nohy před sebe – dotknout se špičky), do výšky se natahuje (na špičky, co nejvíce se vytáhnout). Potom ještě dřepy dělá (dřep), on je pilný jako včela (běh na místě).

Neřízená činnost – Rozvoj hrubé motoriky lze rozvíjet i na vycházce, např. v lese, kdy zapojíme chůzi po nerovném terénu.

4. Náměty pro rozvoj jemné motoriky:

Pro rozvoj jemné motoriky lze zařadit vkládací hry. Děti hledají např. geometrický tvar či zvířátko dle otvoru. Navlékání korálků pro princeznu lze motivovat básní „Princeznička na bále“. Trhání papíru – děti trhají papír na kousky a poté s ním vylepují mozaikový obrázek. Mačkání papíru – děti si mohou z novin udělat sněhové koule a poté je využít k pohybové hře na koulovanou. Modelování hada, kuličky aj. Přendávání kuliček – jablíček velkou pinzetou z košíku do košíku. Šroubování matic na šrouby – verze pro děti a vázání tkaniček.

5. Náměty pro rozvoj sluchového vnímání a fonematické diferenciaci

Sluchové pexeso – obaly od Kinder vajíček naplníme např. pískem, rýží, kamínky, děti hledají stejné zvuky.

Bubnování na drumben – učitelka zahraje jednoduchý rytmus a děti ho opakují

Poznávání zvuků – např. zvířat, auta, hudebních nástrojů aj.

Hra na Orffovy hudební nástroje

Vytleskávání slo, básní, říkanek

6. Náměty pro rozvoj zrakového vnímání:

Hledání rozdílů na dvou obrázcích – s využitím obrázku k probíranému tématu

Hledání ztraceného obrázku – obrysy obrázků se překrývají, děti hledají určený

Domino, puzzle

Hra double – děti na herních kartičkách hledají stejné obrázky

Pan Čáp ztratil čepičku – děti na povel hledají danou barvičku

7. Rozvoj morfológicko-syntaktické roviny:

Co kdo dělá? Dítě popisuje činnosti, které vykonávají např. postavy na obrázku. (Na obrázcích se střídají počty postav, mužské x ženské zastoupení)

8. Rozvoj lexikálně-sémantické roviny:

Čtení pohádek – následná reprodukce, vyprávění příběhů, popis demonstračních obrázků, nácvik nových básní a písní, aj.

9. Rozvoj pragmatické roviny:

Rozhovory

Tematická hra na prodavače – jedno z dětí či učitel je prodavač, další nákupčí. Po příchodu do „obchodu“ dítě aplikuje pravidla slušného chování, navazuje kontakt.

Reprodukce příběhu

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Nikola Stránská

Obor: Speciální pedagogika

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Logopedická prevence v mateřských školách v Ústeckém kraji

Rok: 2023

Počet stran textu bez příloh: 69

Celkový počet stran příloh: 27

Počet titulů českých použitých zdrojů: 19

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 7

Vedoucí práce: PhDr. Miroslava Kotvová Ph.D.